

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Jana Pospíšilová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Jana Pospíšilová

Korejské pohřební rituály: tradice a proměny

Korean Funeral Rituals: Traditions and Transformations

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Marek Zemánek, M .A .

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 15. ledna 2015

.....
Jméno a příjmení

Klíčová slova

korejské pohřební rituály, pohřeb, smrt, thanatologie

Keywords:

Korean Funeral, funeral rites, death, thanatology

Abstrakt:

Cílem této práce je zmapování pohřebních rituálů v Koreji, se zaměřením na proměny rituálů ve 20. a 21. století. První část práce se věnuje obecně rituálům a přechodovým rituálům, zatímco druhá část je zaměřená na funerální rity z pohledu jednotlivých náboženských tradic (šamanismus, buddhismus a konfucianismus). Třetí část se zabývá příchodem křesťanství, modernizací země a jejím vlivem na současnou korejskou funerální scénu.

Abstract:

The aim of this thesis is to explore the funeral rites in Korea with concentration on rites changes in the 20. and 21. century. The first chapter focuses on the ritual and rites of passage generally, whereas the second chapter reflects funeral rites from the view of religious traditions, like Shamanism, Buddhism and Confucianism. The third chapter observes the introduction of Christianity in Korea, Korean social modernization and its influence on contemporary Korean funeral services.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Markovi Zemánkovi, M.A za odborné rady, ochotu a pomoc při vypracování bakalářské práce. Také děkuji své rodině a přátelům za podporu.

Obsah

Úvod	9
1 Rituály	11
1.1 Přechodové rituály	12
1.2 Pohřební rituály	13
1.3 Funkce pohřebních obřadů v Koreji	15
2 Tradiční rituály	17
2.1 Pravěká Korea	17
2.2 Šamanistické rituály	18
2.2.1 Pohřební obřady	21
2.2.2 Očištění domu	25
2.2.3 Obřad za zemřelé <i>činogi kut</i> (진오기굿)	26
2.2.4 Očistný rituál <i>ssikkim kut</i> (씻김 굿)	27
2.3 Buddhistické rituály	28
2.4 (Neo)konfucianismus	31
2.4.1 Truchlící období	32
2.4.2 Obřady	33
2.5 Fēngshuǐ (風水), pchungsu (풍수)	36
3 Současná situace	39
3.1 Křesťanství	39
3.1.1 Historický kontext	40
3.1.2 Změna národního konfliktu v rodinný	45
3.2 Modernizace a urbanizace	48
3.2.1 Náboženské zastoupení v Jižní Koreji	49
3.2.2 Přepis Bible	50
3.2.3 Změny v pohřebních obřadech	51
3.2.4 Specifické prvky obřadů	52
3.2.5 Změna pohřebiště	53
3.2.6 Historie kremací	55
3.2.7 Výzkum společnosti Gallup	60
3.2.8 Průběh obřadu	61
3.2.9 Novodobé trendy	67

Bibliografie.....	72
Seznam grafů a tabulek:	78
Obrázková příloha	I

Úvod

Jaký mají lidé pohled na smrt? To je jedna ze složitých otázek, kterou si lidé kladou už od pradávna. Velký vliv na život před smrtí a po smrti má především náboženství dané společnosti. Jestliže společnost věří v jedno náboženství, pohled na smrt je uniformní dle typu náboženství, jestliže se ovšem jedná o multi-náboženskou společnost, jejich pohled na život a na smrt se různí podle toho, kdo jaké náboženství vyznává.

Korea je jedním z příkladů rozmanitosti náboženského vyznání, výjimku ovšem tvoří v tom, že její původní zvyky a světová náboženství jsou stejně důležité pro společnost. Ještě předtím, než do Koreje přišel buddhismus a následně konfucianismus, už měla země zakořeněné své vlastní zvyky a tradice. Buddhismus ovlivňoval korejskou náboženskou scénu až do zániku království Korjŏ a s nástupem nového království Čosŏn prošla Korea radikální změnou, kdy byl konfucianismus chápán jako ideologický nástroj.

Ve východní Asii zahrnují pohřební rituály dva typy obřadů – samotný pohřeb a posmrtný obřad věnovaný předkům. V posledních letech se v Jižní Koreji rozmohl nový fenomén, a to vlastnoruční přepisování Bible, které ve své práci označuje Pak Čang-won za třetí typ obřadů, tzv. „rituál před smrtí“.¹ Především staří lidé se ohlížejí za svým životem a s vidinou blížící se smrti se snaží udělat něco hodnotného jak pro sebe, tak pro své potomky, kterým zanechají určité „dědictví“ v podobě opisu Bible.

První kapitola práce se zabývá obecně rituály, speciální důraz je kladen na přechodové rituály, které podle francouzského antropologa van Gennepa představují speciální kategorii rituálů, které doprovází jednotlivce či celou skupinu lidí z jednoho společenského stadia do druhého. Jedná se o vědomý přechod z jednoho stadia života do druhého. Jedny z nejvýznamnějších přechodových rituálů jsou narození dítěte, sňatek a pohřební obřad. Pohřební rituály tudíž zastupují významnou roli v životě jedince a je to určitá forma přechodu z říše živých do říše mrtvých.

Druhá kapitola nastiňuje průběh pohřebních obřadů v historickém kontextu a snaží se zmapovat důležité prvky, které přinesly jednotlivé náboženské a filosofické směry.

¹ **Park, Chang-won. 2010.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.*: Continuum Intl Pub Group, 2010. str. 1

Třetí a zároveň nejobsáhlejší kapitola se z velké části věnuje problematice křesťanství, jeho příchodu na korejský poloostrov a následnému střetu konfuciánské vlády a křesťanství, který vyústil v perzekuci křesťanů a v potlačení křesťanské víry, která se ovšem držela v oblibě u nižší vrstvy občanů. Po pádu konfuciánské vlády a následné anexi Koreje ze strany Japonska došlo k mnoha dalším změnám i v rámci pohřební scény. Jednalo se o snahu znovuoživení kremací, které byly dříve výsadou buddhistů. S nástupem království Čosŏn, které zachvátilo korejský poloostrov na dalších šest set let, ovšem popularita buddhismu upadala a s ním pomalu mizely i kremace. Snaha Japonců ovšem vyvolala spíše opačný efekt a Korejci se stavěli ke kremacím stále záporně.

S nástupem modernizace a stěhováním obyvatel do měst ovšem nastala změna v místě konání pohřbu, který se v minulých stoletích konal výhradně na půdě domova. S tím souvisí i nárůst nových specializovaných pohřebních síní v nemocnicích, kam se přesunula hojná většina pohřbů. Na přelomu tisíciletí se ovšem lidé začínají zabírat otázkou pohřebišť, která jsou roztroušená po celé zemi a která zabírají spoustu místa a dále rapidně rozrůstají. Zakládají se nové instituce, které se snaží poukázat na nově vzniklý problém a nabádají občany k využití nově zřízených krematorií, která řeší problém s nedostatkem místa pro pohřeb do země.

Tato kapitola se zabývá současnými pohřebními obřady, ve kterých můžeme nalézt prvky náboženských ideologií a pomocí syntézy a analýzy se snaží zdokumentovat nynější situaci. Dále pak ve stručnosti srovnává průběh obřadu v Jižní Koreji a v České republice, poukazuje na jednotlivé odlišnosti a případné podobné či stejné prvky. Na konci jsou zmíněny nově vznikající sociální fenomény, které úzce souvisí s modernizací a výrazným vlivem technologií na lidský život. Tato kapitola je dále doplněna názornými grafy a tabulkami.

Podklady pro napsání této práce jsem čerpala především z knižních publikací, zejména pak co se týče historického kontextu a průběhu tradičních pohřebních obřadů, zatímco informace o současné situaci vychází z elektronických zdrojů. Pro první kapitolu bylo stěžejním dílem *Přechodové rituály*. Systematické studium rituálů od Arnolda van Gennepa a další kapitoly čerpají především z publikací korejského autora Pak Čang-wona a jeho doktorské studie *Cultural Blending in Korean Death Rites*. Grafy vychází především z informací zveřejněných společností Gallup, která funguje už od roku 1974 a zabývá se sociálními a marketingovými výzkumy.

V této práci je ve většině případů použita česká odborná transkripce pro přepis korejštiny a pinyin pro přepis čínštiny. Korejská jména začínají nejdříve příjmením a následuje křestní jméno, zatímco západní jména jsou napsaná v opačném pořadí. Práce se zaměřuje především na současnou jihokorejskou pohřební scénu, a jestliže je především v poslední kapitole zmíněna „Korea“, jedná se o označení pro „Korejskou republiku“, nikoliv pro „Korejskou lidově demokratickou republiku“.

1 Rituály

Ilustrovaný encyklopedický slovník definuje „rituál [lat.], ritus jako obřad, slavnostní zvyk, zvyklost; soubor předpisů a zvyklostí pro výkon bohoslužeb a jiných náb. úkonů.“² Jedná se tedy o určitý sled událostí, které se provádí kvůli svému symbolickému významu.

Podle Ottovy encyklopedie můžeme rituál chápat následovně: „1 . religionistika a) pořad úkonů ustálených do pevné formy n . stereotypu; náb. pomocí r . utváří zákl. oblasti lidského konání, uplatňuje jej v kultu (např. obětní r ., r . ordinační); b) v katol. církvi ozn. liturg. knihy, kt. obsahují texty modliteb a předepsaný postup jednání pro udílení svátostí a ostatních liturg. úkonů; 2 . sociol. a) kol. jednání prováděné podle pravidel, jehož cílem není výroba n . faktická změna dané životní situace, ale symbolická proměna této situace; b) model soc. chování a pravidla hry v každodennosti. Sociol. popisuje funkci r . při automatizaci úkonů v rámci každodennosti a speciálně činnosti → byrokracie, kde se prostředek mění často v účel.“³

Obřad naopak chápeme jako ceremonii, tedy určitou oslavu, která se koná při zvláštních příležitostech. Rituál tedy představuje určitý způsob chování, které je založené na tradičních pravidlech. Ritus poté chápeme jako část rituálu, ve většině případů se jedná o sled úkonů, vycházející z předpisu nebo ústní tradice.⁴

Ottova encyklopedie nám charakterizuje dva výše zmíněné termíny, a to „ritus“ a „obřad“:

„Ritus, kultické konání, bohoslužba → rituál; ustálená forma → liturgie, definovaný typ liturg. praxe (např. byz. r ., řím. r ., slovanský r . apod.).“⁵

„Obřad, kult. a soc. antropol. lidská činnost provozovaná podle daných pravidel, kt. má za účel v náb. oslovit posvátné síly či bytosti, ve světské oblasti navodit slavnostní atmosféru. Bývá veden osobami, kt. jsou pro tuto roli speciálně určeny. Sociol. si zejm. všímá obřadů spojených s přechody mezi životními fázemi n . určených pro překonání soc. krize.“⁶

² Štěpánek, Miroslav, [editor]. 1982. *Ilustrovaný encyklopedický slovník (pro - ž)*. místo neznámé : Academia, 1982. str. 119

³ Malátková, Jolana. 2007. *Ottova encyklopedia a-ž*. Praha : Ottovo nakladatelství s.r.o., 2007. str. 841

⁴ Bílý, Jan. Systemické a rodinné konstelace. konstelace. [Online] [Citace: 20. Červen 2014.]

<http://www.konstelace.info/prechodove-ritualy.html>.

⁵ Malátková, Jolana, *Ottova encyklopedia a-ž*, str. 841

⁶ Malátková, Jolana, *Ottova encyklopedia a-ž*, str. 711

Rituály hrají v životě jedince či společnosti podstatnou roli, ovlivňuje jejich chování a prožívání. Původně byly rituály úzce spjaté s náboženstvím, pomáhaly převést jednotlivce z jedné fáze života do druhé, často byly spojovány s ročním cyklem přírody a také umožňovaly komunikaci s posvátnem.

1.1 Přejchodové rituály

Francouzský antropolog van Gennep, který se ve svém díle zabýval klasifikací rituálů, shledal, že „život jednotlivce bez ohledu na typ společnosti spočívá v postupném přecházení od jednoho věku k dalšímu a od jednoho zaměstnání k jinému. Tam, kde jsou věkové kategorie i zaměstnání oddělené, provázejí tento přechod zvláštní úkony, které například u našich řemesel představuje učednictví a které u polocivilizovaných národů spočívají v obřadech, neboť žádné jednání u nich není zcela nezávislé na posvátnu.“⁷

Pokusil se setřídít obřadní sekvence, které provázejí přechod od jedné situace ke druhé a z jednoho světa (kosmického či společenského) do jiného. Rozlišil zvláštní kategorie přechodových rituálů na rituály odluky (rozvinuté především v pohřebních obřadech), rituály pomezí (např. mají význam v těhotenství, zásnubách či iniciaci) a rituály sloučení (význačné při svatbě).⁸

Přejchodové rituály provázejí jednotlivce či celé skupiny lidí z jednoho společenského stadia do jiného. Doprovázejí jedince „... od jednoho společenského postavení ke druhému – takže se život člověka skládá ze sledu různých etap: narození, společenské dospívání, sňatek, otcovství, třídní postup, specializace zaměstnání a smrt, jejichž začátky tvoří celky téhož rázu.“⁹ Tyto rituály mají především dvě funkce – vytvořit bezpečné prostředí, chaotickou a bezbrannou fázi transformace, kterou jedinec prochází, a vědomého prožití změny společenské role. Jestliže ovšem není přechod vykonán vědomě, může se stát, že jedinec zůstane viset na pomezí obou společenských stádií, tzn. v území nikoho.¹⁰

Tzv. pomezí, jak nazývá van Gennep fázi přechodových obřadů, velice často odpovídá i nějaká hmotná rekvizita, jakou jsou např. mosty, dveře, prahy, překračování provazů apod.

⁷ Gennep, Arnold van. 1997. *Přejchodové rituály: systematické studium rituálů*. [překl.] Helena Beuivinová. Nakladatelství Lidové noviny, 1997. str. 12-13

⁸ Gennep, Arnold van, *Přejchodové rituály: systematické studium rituálů*., str. 19

⁹ Gennep, Arnold van, *Přejchodové rituály: systematické studium rituálů*., str. 13

¹⁰ Bílý, Jan. Systemické a rodinné konstelace. konstelace. [Online] [Citace: 20. Červen 2014.] <http://www.konstelace.info/prechodove-ritualy.html>.

Materiální přechody se týkají jak přechodových rituálů, tak i prostoru, který je rituály vymezován. Pro jisté národy jsou hranice stále něčím posvátným, mohou být vytyčeny i přírodním mezníkem, jakou je např. jezero, skála, strom apod. Kdo se prochází pomezím, neutrálními zónami nacházejícími se mezi dvěma územími, pohybuje se mezi dvěma světy. Pomezí se více či méně vyskytuje ve všech obřadech, které provázejí přechod od jedné magicko-náboženské či sociální situace do druhé.¹¹

1.2 Pohřební rituály

„Pohřbívání, pohřeb – obyčejy a obřady, spojené s různými způsoby pochování zesnulých; způsoby p . se liší podle dosaženého stupně vývoje spol. poměrů a názorů (zejm. náb.) a vyjadřuje vztah lidí k zemřelým a ke smrti. Nejst. doklady p . jsou ze stř. paleolitu (pohřby v jámách a jeskyních). S p . byly spojeny magické obřady, motivované strachem ze zemřelých. Ve způsobu p . se projevuje i proces spol. diferenciací. Nejběžnější je ukládání těla zemřelého do země nebo spalování s různými modifikacemi (p . do hrobů, hrodek, mumifikace, pohřbívání popela).“¹²

Samotná smrt může být univerzální, to ale neznamená, že je všude stejná. Jelikož každá kultura umírala poněkud odlišně, podle toho, jakými různorodými způsoby žila. Převážná většina civilizací má strach ze smrti, a to i přes různé druhy spásy, kterou nabízejí její duchovní. A ačkoliv se náboženství snaží vysvětlit její smysl, většina lidí smrt považuje za příliš složitou, aby jí porozuměla. Bolest ze ztráty blízkého může být zmírněna vírou, že zesnulý odešel na lepší místo, kde bude vést lepší život.¹³ Pohřeb je tedy poslední rozloučení se zesnulým, do jisté míry je považován za poslední dar zemřelému a částečně i povinnost pozůstalých vůči zemřelému.

Van Gennep poukazuje na to, že se pohřební rituály výrazně liší podle národnosti, věku, pohlaví a společenského postavení. Mnohé národy nadále mají rozdílné či vzájemně se proplétající pojetí záhrobí, což má vliv na rituály. Smutek je určitý stav pomezí pro pozůstalé, do nějž vstupují odlučovací rituály a z nějž vystupují rituály opětovného začlenění do obecné společnosti. V některých případech se ukončení smutku časově shoduje s přijetím

¹¹ **Gennep, Arnold van**, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 22-27

¹² **Štěpánek, Miroslav**, [editor]. 1982. *Ilustrovaný encyklopedický slovník (j - pri)*.: Academia, 1982. str. 896

¹³ **Kerrigan, Michael**. 2008. *Historie smrti: Pohřební zvyky a smuteční obřady od starověku do současnosti*. [překl.] Vladana Pillerová. Praha : Nakladatelství Deus, 2008. str. 16

zemřelého do světa mrtvých, tudíž se pomezí období živých stává protiváhou pomezího období zemřelého.¹⁴

„V době smutku příbuzní mrtvého tvoří zvláštní společnost, nacházející se mezi světem živých na jedné straně a světem mrtvých na straně druhé, z níž příbuzní mohou odejít více či méně rychle podle toho, jak úzce byli se zesnulým spřízněni. Pravidla zachovávání smutku tedy závisejí na stupni příbuzenství a na systému, lišícím se u různých národů, jímž se toto příbuzenství určuje (z otcovy strany, z matčiny strany, skupinově atd.)... Během dodržování smutku se společenský život truchlících zastavuje, a to na tím delší dobu – 1. čím bylo přirozené pouto se zemřelým užší (vdovci, příbuzní); 2. čím bylo společenské postavení zesnulého vyšší. Zemřel-li náčelník, týká se toto zastavení společenského života celé společnosti.“¹⁵

Pomezí období se vyznačuje v pohřebních rituálech materiálně delším či kratším setrváním těla zemřelého či těla ve smuteční místnosti v hale domu atd. Další řadu přechodových rituálů obsahuje cesta na onen svět. Jestliže musí mrtvý urazit určitou cestu na onen svět, vybavují ho pozůstalí potřebnými předměty, ať už materiálními (oděv, jídlo, nástroje, zbraně), nebo magicko-náboženskými (amulety, znamení, atd.), které mu zajistí příznivou cestu. V mnoha případech zemřelého doprovází na onen svět zvláštní mocnosti, jako jsou např. kouzelníci, démoni či božstva.¹⁶

Jestliže ovšem za zemřelé nebyly provedené pohřební rituály, tak jsou odsouzeni k bídne existenci a nikdy nemohou proniknout do světa mrtvých, ani se nemohou připojit ke společnosti, která tam vznikla. Tito mrtví by se ovšem chtěli zapojit do světa živých, ačkoliv nemohou, proto k němu mají nepřátelský postoj. Na úkor živých si proto zaopatřují prostředky ke své existenci. Do této kategorie dle jednotlivých národů mohou patřit např. jedinci bez rodiny, sebevrazi, ti, co zemřeli na cestách, které zabil blesk, kteří porušili určité tabu atd. Pohřební rituály tudíž slouží i jako pomoc pozůstalým, jenž se snaží zbavit věčných nepřátel.¹⁷

Přechodové rituály můžeme naleznout i v rituálech vzkříšení a převtělování. V druhém případě se duše někdy převtělují do zvířat, rostlin atd.

¹⁴ **Gennep, Arnold van**, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 136-137

¹⁵ **Gennep, Arnold van**, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 138

¹⁶ **Gennep, Arnold van**, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 138-144

¹⁷ **Gennep, Arnold van**, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 149-150

Ne vždy existuje záhrobí pro zemřelé, někdy se stává, že zemřelí sídlí kolem domu, v hrobě nebo na hřbitově... „Pouto se živými, tedy pomezí období, pak trvá déle, přičemž živí pravidelně toto pouto upevňují, jak jsme již řekli, buď společnými hostinami, nebo návštěvami anebo tím, že mrtvého krmí (díra v zemi a v rakvi, rákos, jídlo kladené na hrob atd.). Ale pouto postupně slábne a vždy nakonec nastane okamžik, kdy se přeruší. V takovém případě bývá posledním odlučovacím rituálem vzpomínková slavnost nebo poslední návštěva atd., čímž se užší či širší společnost živých odlučuje od zesnulého a znovu konsoliduje.“¹⁸

Různé způsoby přenášení těla zesnulého ven z domu; spálení nástrojů, domu, šperků a majetku zesnulého; omývání, pomazávání a obecně rituály, kterým se říká očistné; nejrozličnější tabu se řadí mezi odlučovací rituály. Mimo to existují i materiální postupy odlučování, mezi něž se řadí např. jáma, rakev, hřbitov, ohrada, uložení na strom, hromada kamení atd., jež se stavějí či užívají rituálně, a zavření rakve či hrobu v mnoha případech uzavírají slavnostně celý obřad. Pravidelné obřady sloužící k vyhánění duší z domu, ze vsi či z území kmene můžeme označit za kolektivní rituály.¹⁹

Hostiny po pohřbu a hostiny při vzpomínkových slavnostech můžeme zařadit mezi přijímací rituály, jelikož slouží k navázání pouta mezi pozůstalými a nebožtíkem, které bylo přerušeno smrtí. Tyto hostiny se obvykle konají na konci smutečního období. Jestliže se konají ve dvou etapách (prozatímní a definitivní), na konci první se obvykle koná hostina příbuzných, kde se předpokládá i účast zesnulého. Rituály přijetí na onen svět mají stejný charakter jako rituály pohostinnosti.²⁰

1.3 Funkce pohřebních obřadů v Koreji ²¹

Pohřební rituály hrály v korejské společnosti vždy důležitou roli a spočívaly především ve dvou druhích obřadů – jeden se konal v prostředí domova a druhý na místě pohřbu.

Podle účelu mohou být pohřební rituály rozděleny do tří částí. První se zabývá vypořádáním se s mrtvým tělem, druhý uklidněním duše zesnulého a následnou pomocí živým

¹⁸ Gennep, Arnold van, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 150-151

¹⁹ Gennep, Arnold van, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 150-151

²⁰ Gennep, Arnold van, *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.*, str. 151-152

²¹ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea.* Lee, Hyun Song. 1996.: Korea Journal, 1996, str. 52-54

překonáním jejich strachu ze smrti a třetí se vyrovnává s fyzickým a emocionálním šokem způsobeným odloučením mrtvého a živého pomocí vazby ke komunitě.

Složité postupy, které se při provádění pohřebních rituálů dodržovaly po mnohá staletí, se v průběhu času začaly měnit a některé z nich zcela vymizely. Například při zacházení s mrtvým tělem se jednotlivé symbolické prvky, které souvisely s chováním během obřadu, začaly postupně simplifikovat. Některé obřady, které předcházely a následovaly po rituálu mytí a zahalování mrtvého těla (*jömsüp*, 殮襲, 염습), byly zahlazeny a jednotlivé postupy obřadu *jömsüp* byly postupně zjednodušeny.

Tradiční pohřební rituály sloužící k uklidnění mrtvé duše zahrnují různé postupy, jako je např. svolávání duše k návratu na zem (*kobok*, 梟復, 고복), příprava jídla pro posla z onoho světa (*sadža*, 使者, 사자), a truhly, v níž jsou umístěny duše (*honbäk sangdža*, 魂帛箱子, 혼백상자). V dřívějších dobách, kdy měli lidé nad přírodou jen nepatrnou moc, bylo velice důležité pomoci živým překonat jejich strach ze smrti. Sekularizace přináší rozvoj vědy a mechanizace a lidé se čím dál tím méně obávají přírody. Dochází k tomu, že jednotlivé prvky obřadu, které sloužily k uklidnění duše zesnulého, buď postupně vymizely, nebo se z nich staly stylistické rituály.

2 Tradiční rituály

2.1 Pravěká Korea

Hrobky z pravěké Koreje mají mnoho podob, ať už se jedná o dolmeny, mohyly, kamenné pyramidy či hliněné kopce. Pod nimi se mohly nacházet kamenné hrobkové cisty, jáma s dřevěnou rakví, rakev v podobě dózy a různé komory vytvořené ze dřeva, kamenů, dlaždic či cihel. Kultura, kdy se čteně začaly vyskytovat dolmeny a menhiry, se též označuje jako megalitická.²²

Paleolit, neolit a doba bronzová

Počátek života a kulturního rozvoje paleolitického člověka v Koreji můžeme datovat nejméně do doby před 400 tisíci až 500 tisíci lety. Tito lidé využívali oheň, živili se sběrem ovoce, bobulí, rybolovem a lovem zvěře, jež vyžadoval úsilí celé skupiny, můžeme tedy předpokládat vznik společenského soužití. Kolem roku 5500 př. n. l. se v Koreji objevil první neolitický člověk, který používal kamenné nástroje a keramiku. Tento člověk se kromě lovu zabýval i zemědělstvím a žil v přírodních či uměle vytvořených obydlích. Základní jednotkou této společnosti byl rod a sociální sdružení byla úzce spjatá s pokrevní linií. Tito lidé vyznávali animistickou víru, podle níž má každý předmět v přírodě duši, včetně člověka, která se považovala za nesmrtelnou. Při pohřbívání se s tělem uchovávaly i předměty, které zesnulý používal během svého života. Duše objektů, jako byly např. hory, řeky či stromy, se braly stejně jako duše člověka a některé z nich byly i považovány za božstva. Kmenoví kouzelníci prováděli obřady doprovázené tanci a zpěvy, aby pomocí svých schopností vymýtili zlé duchy a vzývali božstva, aby seslala šťastný osud.²³

Doba bronzová se v Koreji datuje zhruba od 9. či 8. století před naším letopočtem zhruba do 4. století našeho letopočtu. Z tohoto období se dochovaly dolmeny a kamenné cistové hrobky. Krycí kameny dolmenů vážily až sedmdesát tun a často se dovážely z velké dálky. To je jeden z důkazů, že tehdejší společnost byla rozvrstvená a jen privilegovaní jedinci si mohli dovolit tento „luxus“. Tito lidé měli velké množství pracovní síly a jejich postavení se

²² Eckert, Carter J. a kol. 2009. *Dějiny Koreje*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 11

²³ Eckert, Carter J. a kol. *Dějiny Koreje*. str. 5-9

pravděpodobně přesouvalo na další generace, což naznačuje uspořádání dolmenů v přímé linii.²⁴

2.2 Šamanistické rituály

Od starověku Korejci věřili, že lidský život je ovlivněn mnoha neviditelnými bytostmi, ať už se jednalo o božstvo nebo příznivé či nepřátelské duchy. Lidé by se s těmito bytostmi měli pokoušet dobře vycházet, i když se jedná například o nositele nemocí, jakou jsou např. neštovice. Pokud je vyvolána jejich zloba, je třeba je uklidnit. Ve vážných případech je nutné zavolat odborníka, v tomto případě šamanku, v Koreji zvanou *mudang* (巫堂, 무당)²⁵ či *mansin* (萬神, 만신).²⁶

Pomocí tance, zpěvu a obětních darů je *mudang* schopna přesvědčit božstvo, aby lidem poskytlo štěstí, zdraví a zachránilo nemocné pacienty před božskou nelibostí. *Mudang* uklidňuje duše zemřelých, především těch, kteří kvůli svým nesplněným tužbám během svého života nejsou schopni opustit tento svět a odejít do říše mrtvých. *Mudang* může např. domluvit manželství mezi duchy starého mládence a panny; každý člověk je oprávněný ke sňatku. Když ne během života, tak alespoň po smrti. Pouze v poměrně vzácných případech se *mudang* uchyluje k výhrůzkám a násilí, aby odehnala duchy způsobující nemoci.²⁷

Důležitým prvkem korejského šamanismu jsou rituály *kut* (굿). Může se jednat o soukromý obřad, který je zaměřen na vyléčení nemoci, zajištění dlouhověkosti či vydláždění cesty do záhrobí. Tímto obřadem lze komunikovat se zesnulými. Může se ovšem jednat i o velkolepou společenskou událost. Obřad konající se ve vesnici slouží mimo jiné např.

²⁴ Eckert, Carter J. a kol. *Dějiny Koreje*. str. 11-12

²⁵ Většinou se jednalo o ženy, mužští šamani se nejčastěji nazývali *paksu* (박수) či *paksu mudang* (박수巫堂). Jednotlivé termíny a označení se lišily dle regionu.

Lee, Jung Young. 1981. *Korean Shamanistic Rituals*. str. 3

²⁶ Jeden z výrazných rysů korejského šamanismu je ten, že je výsadou žen. Nejen že většina *mansin* jsou ženy, ale většina částí rituálů jsou určené pro ženy. Ženy v domácnosti se radí se šamankami a také sponzorují obřady vykonávané šamankami. Většina diváků, co pozoruje průběh celonočního obřadu *kut*, se skládá z ženského osazenstva. Muži se většinou potloukají ve stínu, pokukují po tančící šamance, a někteří, jež mají v sobě špetku alkoholu, někdy provedou taneční výpad do osvětleného místa. Pokud obřad vykonávají *paksu mudang*, jsou oděni do ženských šatů – dlouhé sukně, pod níž se nachází volné kalhoty.

Kendall, Lauren. 1984. *Korean Shamanism: Women's Rites and a Chinese Comparison*. *Religion and Family in East Asia*.: Senri Ethnological Studies, 1984, str. 58

²⁷ *Korean Shamanism (review article)*. Walraven, B. C. A. 1983. str. 242

k zajištění dobré úrody, štěstí rybářům či k vyléčení epidemie.²⁸ Rituály *kut* jsou kombinací různých uměleckých forem, jako jsou např. recitace mýtů, tanec a hra na bicí nástroje. Základem rituálu *kut* je víra v benevolenci bohů a duchů předků.

V závislosti na místních zvycích a dalších faktorech mají rituály *kut* různou formu. Např. ve vesnicích u východního pobřeží vzývají vesnické předky a bohy. Soustředí se na zázračné znamení boží přítomnosti v podobě nevysvětlitelného třesu bambusu, který v ruce drží posedlý vesničan. Na západním pobřeží šamanistické obřady dokládají techniku duchovní souhry. Tyto obřady jsou předváděny zkušenou skupinou dědičných šamanek a vytváří sváteční vesnickou slavnost určenou jak pro vesničany, tak pro bohy.²⁹

Pohřební obřady se soustředí na cestu skrze smrt, ne na to, co leží za ní. Šamanistické pohřební rituály zajistí zesnulému členovi rodiny pokoj a léčí rodinný smutek, zatímco zvou přítomné, aby okusili smrt jakožto transformaci celoživotního utrpení v akt důstojnosti a krásy.³⁰

Jelikož mají šamanistické rituály pro mrtvé mnoho forem a pochází z různých oblastí, mají mnoho názvů. Ať už se jedná o *ssikkim kut* (씻김굿, očistný rituál), *sangmunpchuri* (상문풀이, vyhnání zlého ducha z brány smrti), *čipkasim* (집가심, rituál očištění domu), *tari kut* (다리굿) a *mangmugi kut* (망무기굿, vymytání ničivých duší). Všechny rituály se snaží zajistit klid mrtvého a chránit dům před nepříznivým vlivem zemřelého. Například v jižní části Koreje, pokud je člen rodiny vážně nemocný a není již možnost jej vyléčit, se pozve šamanka, aby provedla očistný rituál, tzv. *ssikkim kut*.

Kut za zemřelé zdůrazňuje víru, že individuální smrt, tak jako narození, není jen otázka náhody či osudu. Obřad zabere spoustu času a energie, aby ukázal členům rodiny láskyplnou péči a aby zajistil zesnulému poklidný průchod do onoho světa. *Kut* za zemřelé odhaluje komplikované, individuálně upravené obřady, které probíhají dnem i nocí a jedním z požadavků je interakce mezi truchlící rodinou a nebožtíkem.³¹

²⁸ Miettinen, Jukka O. 2010. Asian Traditional Theatre and Dance. [Online] 2010. [Citace: 5. Červen 2014.] <http://www.xip.fi/atd/korea/korean-shamanism-the-origins-of-indigenous-culture.html>. 978-952-9765-56-0.

²⁹ **Kister, Daniel. 2004.** Korean Shamanism. [autor knihy] Mariko Namba Walter a Eva Jane Neumann Fridman. *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices, and Culture (2 Volume Set)*. ABC-CLIO, 2004, str. 684

³⁰ **Kister, Daniel.** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices, and Culture*. str. 686

³¹ **Kister, Daniel A. 2006.** *Korean Shamanist Ritual: Symbols and Dramas of Transformation*. Jain Pub Co, 2006. str. 50

Pokud byla smrt zapříčiněna nehodou, je za potřebí šamanu, která osvobodí duši od lítosti a pomůže jí překonat deset procesů v onom světě. Jsou zde tři druhy šamanistických odpouštěcích obřadů:³²

- 1) rituál za očištění domu *čipkasim* (집가심)
- 2) rituál za zemřelé *činogi kut* (진오기굿)
- 3) očistný rituál *ssikkim kut* (씻김굿)

„Konfucianizace“ Koreje, která proběhla mezi 15. až 17. stoletím, negativně ovlivnila postavení žen jakožto dcer, manželek a šamanek. Reformátoři předefinovali rodinu na výlučnou kontinuitu synů. Jenom synové nebo genealogicky vhodné mužští zástupci mohli nabízet rýži a úlitbu rodinným předkům, jenom synové mohli zdědit dům a zemi předků. Dívky opustily vlastní domov a vesnice, aby jako nevěsty mohly sloužit v cizím domě a nosit jejich syny. Mladé ženy byly nyní svými budoucími tchýněmi cvičeny a učeny pořádku.³³

Mudang zpívaly a tančily na veřejnosti a praktikovaly to, co pro konfuciány znamenalo „obscénní rituály“ (*ŭmsa*, 淫祀, 음사). Mnozí se proto snažili zakázat působení *mudang*, odradit klienty od sponzorování a přeměnit obřady šamanisticky orientované komunity na oběti konfuciánského stylu.³⁴

Obřady se mohou konat v přírodě na zvláště zakřiveném kameni, ve starém stromě, potoku, u řeky nebo moře, ale většinou se pořádají v městském příbytku šamanu nebo jejich klientů. Tak jako konfucianismus si korejský šamanismus zachoval neustálou přítomnost předků, ale na rozdíl od konfuciánských mají živou formu a jsou soustředěné především na ženy.³⁵

³² Lee, Kwang-kyu. 1984. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. *Asian Folklore Studies*.: Nanzan University, 1984, str. 212

³³ Kendall, Lauren. 1984. Korean Shamanism: Women's Rites and a Chinese Comparison. *Religion and Family in East Asia*.: Senri Ethnological Studies, 1984, str. 59

³⁴ Kendall, Lauren. 1984. Korean Shamanism: Women's Rites and a Chinese Comparison. str. 59

³⁵ Kendall, Lauren. 1984. Korean Shamanism: Women's Rites and a Chinese Comparison. *Religion and Family in East Asia*.: Senri Ethnological Studies, 1984, str. 59

2.2.1 Pohřební obřady³⁶

Následující ukázka popisuje pohřební zvyky tradiční korejské společnosti společně s šamanistickými obřady za duše zemřelých.

Předtím, než člověk zemře, jej členové rodiny přemístí na smrtelnou postel v teplejší části pokoje a oblečou ho do čisté tkaniny zvané *čchǒngǒ čǒngčchim* (遷居正寢, 천거정침). Jednou z nejdůležitějších povinností dětí je sledovat své rodiče na smrtelné posteli, *imdžong* (臨終, 임종).

Tak jako je pro lidský život důležité znát své datum narození, tak mnozí věří, že pro zesnulé je stejně důležité znát své datum a čas smrti. Mnohdy lidé přiloží umírajícímu člověku k ústům kus tkaniny *sokkwang* (屬纊, 속광), aby mohli určit přesný čas posledního výdechu. Poté, co potomci potvrdí smrt, sundají si ze své hlavy a prstů veškeré ozdoby, rozpustí si vlasy a hořce naříkají.

Poté jeden člen rodiny přenese svršek zemřelého na zahradu a tváří směřující na sever vyleze na střechu a hlasitě začne zvolávat jméno zesnulého a opakuje slovo *pok* (復, 복).³⁷ Tomuto obřadu se říká *kobok* (皐復, 고복), neboli návrat duše zemřelého.

Jakmile dokončí tento rituál, rodina připraví jídlo pro božského posla zvaného *sadža* (使者, 사자), který doprovodí nově zemřelou duši do onoho světa. Poté je tělo přemístěno ze smrtelné postele na desku zvanou *čchilsǒngpchan* (七星板, 칠성판). Jedná se o desku božstva sedmi hvězd, které hlídají život muže. Hlava zemřelého směřuje na sever a palce na ruku i na nohu jsou svázané k sobě provázkem. Poté si pozůstalý nasadí pouze jeden rukáv svršku – pokud jeho otec zemřel, tak levý, pokud zemřela jeho matka, tak pravý. Pomocí papíru či provázku vytvoří zkušený člověk amulet zvaný *honbäk* (魂魄, 혼백). Pokud používá provázek, v dané formě sváže dohromady tři různé barvy, jestliže použije papír, má bílou barvu a je poskládaný do daného tvaru. Tento uzel je uložený do malé skříňky zvané „schránka *honbäk*“, neboli „schránka na duše“.

Jedním z nejdůležitějších posmrtných rituálů je *sūp* (襲, 습), neboli omývání těla zesnulého. Jeden člověk přinese teplou vodu, která se vařila společně s pelyňkem či s jalovcem, a dva

³⁶ Lee, Kwang-kyu. 1984. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. *Asian Folklore Studies*: Nanzan University, 1984, str. 200-204

³⁷ Znamenající „návrat“.

či čtyři pomocníci přidrží čtyři rohy přikrývky, která se používá k zakrytí těla. Nahé tělo zesnulého je poté umyto pomocí kousku tkaniny či bavlny, která byla namočená v teplé vodě. Po dokončení omývání se zesnulému zastříhnou vlasy a nehty, které jsou později uloženy ve čtyřech malých sáčcích zvaných *čoballang* (爪髮囊, 조발낭), které jsou pak umístěny v rakvi.

Poté je mrtvé tělo oděno do pohřebních šatů. Předtím, než je zesnulému zakryta tvář, se mu vloží do úst rýže pomocí dřevěné lžice, doprovázeno slovy „sto pytlů rýže“, druhá lžice se slovy „tisíc pytlů rýže“ a třetí „deset tisíc pytlů rýže“. Poté se do pusy umístí mince.

Poté, co je mrtvé tělo omyté, je svázáno dlouhou látkou zvanou *jöm* (斂, 염). Můžeme rozlišit dva druhy svazování, malé a velké. Malé svazování probíhá pomocí dlouhé látky, která má sedm částí na levé a na pravé straně. Obě strany každé části jsou zamotány a připevněny k tělu. Příbuzní a přátelé vloží papírové peníze do stočených částí a věří, že tyto peníze budou použity mrtvým při průchodu dvanácti branami do posmrtného života.

Po tomto prvním svázání následuje větší, které se koná pomocí dlouhé látky. Tentokrát se mrtvé tělo položí na desku sedmi hvězd, která je užší než ta předchozí. Mrtvé tělo je k prknu připoutáno pomocí dlouhé látky, která je dlouhá sedm stop a sedm palců.

Poté je tělo vloženo do rakve, kde je překryto pokrývkou. Tělo je uloženo na jedné z nich, zvané „zemská pokrývka“, a je přikryta další, zvanou „nebeská pokrývka“. Staré oblečení zesnulého je položeno vedle jeho hlavy a nohou, kde vyplňuje prázdné místo v rakvi. Poté, co se přibije víko rakve pomocí dřevěných hřebíků, pozůstalí hlasitě naříkají. Rakev je nyní ovázaná provazem kolem vrchní, střední a spodní části.

Tímto končí nejdůležitější rituály. Nyní se na přední část rakve postaví štít zvaný *mjōngdžong* (銘旌, 명정), na který se zavěsí velká červená látka, na níž je napsán oficiální titul a jméno zesnulého.³⁸ Před něj se umístí malý stolek, na němž je položené kadidlo a schránka na duše, občas se zde umísťují i předměty, které člověk používal během života, jako jsou např. brýle či dýmka.

Nyní následuje první posmrtný rituál předků, *sōngbok če* (成服祭, 성복제), který se koná v přední části místnosti. Truchlící na sobě mají oblečení z konopí. Rozlišujeme pět druhů oblečení pro truchlící zvaných *obok* (五服, 오복), které se řadí dle kvality konopí, z kterého

³⁸관혼상례. [Online] [Citace: 2. Srpen 2014.] <http://asdf.co.kr/data/wanhon/sangrye.htm>

jsou vyrobeny. Nejtvrdší z nich jsou určené pro hlavního pozůstalého, jedná se o kabát, klobouk a kalhoty. Pokud truchlícímu zemřel otec, musí mít hůl vyrobenou z bambusu, pokud mu zemřela matka, musí být hůl vyrobena z paulovnie. Pro tento rituál jsou typické dvě poklony a tři nabídky vína. Poté mohou jít návštěvníci pozdravit nové předky a truchlící.

Dříve bylo běžné, že vesnice vlastnila černé máry, které se užívaly při pohřebních rituálech. Později ovšem začaly být zdobeny pomocí papírových květin, které jsou zničeny či spáleny po dokončení pohřbu. Máry jsou připraveny den předem a nosiči trénují jejich nošení. Poté je jim nabídnuto jídlo a víno od rodiny zesnulého.

Poslední rituál, který se koná v pokoji nebožtíka, je vynesení rakve z pokoje. Čtyři muži zvednou rakev a pomalu s ní třesou nahoru a dolů směrem ke každému rohu pokoje. Jakmile ji odnesou z místnosti, rozbije se tykev, jejíž zvuk má odehnat zlé demony z pokoje. *Parin če* (發靛祭, 발인제), obřad odchodu, se koná na zahradě, kdy je rakev připevněna na máry. Všichni, kteří se účastní tohoto obřadu, se jednou pokloní a nabídnou oběť v podobě skleničky vína.

Nosítka, na kterých je umístěn nebožtík, se nazývají *sangjo* (상여), a jsou barevně vyzdobena různými květy. *Sangdukkun* (상두꾼) jsou lidé, kteří na svých ramenou nesou nosítka a přitom zpívají pohřební písně.

Pohřební průvod je seřazen v řadě za červeným látkovým praporem a márami, společně se skříňkou na duše a tabulkou předků. Před nosítky stojí zpěváci zpívající žalozpěvy. Hlavní nosič zvoní na zvonek, zpívá pohřební píseň a ostatní nosiči rakve odříkávají slabiky. V průvodu následující truchlící, vzdálení příbuzní a návštěvníci. Dříve se na máry umísťovala červená dřevěná loutka, která v ruce držela meč a měla za úkol odehnat demony.

Rituál zvaný *nodžön če* (路奠祭, 노전제) se v některých vesnicích provádí na cestě, zatímco v jiných oblastech se koná před domy příbuzných či přátel zesnulého. Po tomto rituálu se ženy vrací zpět domů.

Dalším důležitým bodem pohřbu je nalezení vhodného místa pro zesnulého. Toto místo není důležité jen pro člověka, který je zde pohřben, ale i pro jeho potomky, tudíž se k jeho nalezení najímá profesionální geomant, který rozhodne i o dalších věcech, jako je např. čas kopání hrobu či směr rakve poté, co se uloží do země.

Když je vykopaná díra s rakví zaházena hlínou a její povrch dosahuje úrovně okolní země, probíhá rituál za rovnou zemi zvaný *pchjōngtcho če* (平土祭, 평토제). Poté, co hlavní truchlící odnese skříňku na duše a tabulku předků, se vrátí zpět domů stejnou cestou. Jakmile dorazí domů, čekají na něj přede dveřmi ženy, které ho vítají hlasitým nářkem. Schránku na duše a tabulku předků společně se stolem na jídlo a stolkem s kadidlem položí do smuteční svatyně.

První posmrtný obřad se koná v den pohřbu před smuteční svatyní. Poté následuje druhý a třetí obřad. Tyto tři obřady se společně nazývají *samu če* (三虞祭, 삼우제). Poté následuje uctívání předků v podobě věnování třech sklenic vína a dvou poklon.

Po třech měsících se vybere den, kdy se koná *čolgok če* (卒哭祭, 졸곡제), poslední rituál truchlení. Do tohoto dne truchlící prokazuje úctu zemřelým rodičům v podobě neustálého nářku v jakékoliv chvíli. Od tohoto okamžiku ovšem pozůstalý nařká pouze třikrát denně v době, kdy dává obětiny v podobě jídla.

První výročí smrti se nazývá *sosang* (小祥, 소상), neboli „malá upomínková slavnost.“ Při této události se sejdou příbuzní a rodina v bytě zesnulého. Druhé výročí smrti se nazývá *täsang* (大祥, 대상), neboli „velká upomínková slavnost.“ Na rozdíl od předchozí slavnosti má tato mnohem širší pojetí. Po dokončení rituálu se pozůstalí odeberou ze smuteční svatyně a tímto končí nejdelsí smuteční období, kdy si truchlící svleče smuteční oděv a oblékne si běžný.

Dlouho trvající proces pohřebních rituálů můžeme rozdělit na 5 úseků dle druhů obřadů. Do prvního z nich můžeme zařadit proces trvající od smrti přes vytváření schránky na duše až po chvíli, kdy je mrtvé tělo uloženo na desku sedmi hvězd. V tomto úseku se mimo jiné nachází obřad pro vyvolávání odcházející duše a pro posla mrtvých.

V druhé části se nachází nejdůležitější obřady, mezi něž se řadí omývání mrtvého těla a končí ovázáním mrtvolky. Zatímco první obřad značí očištění znečištěného těla, konečný symbolizuje akt odloučení.

Třetí fáze obřadů zahrnuje rituály týkající se rakve, především jejím vnesením z pokoje, odnesením z domu a odchodem z vesnice. Rituál za rovnou zemi je posledním mezníkem odloučení zesnulého s naším světem.

Čtvrtá fáze obřadů začíná rituálem k přivolání duše. Jakmile hlavní truchlící přinese schránku na duše a tabulku předků, provede se již zmíněný rituál ve smuteční svatyni. Nejdůležitější částí tohoto úseku jsou tři rituály *samu če*.

Poslední fáze zahrnuje malou a velkou upomínkovou slavnost.

Během pohřebních obřadů je duše zemřelého umístěná ve schránce na duše poté, co byla ověřena smrt nebožtíka a proveden obřad přivolání odcházející duše. Duše nacházející se ve schránce je ta, která opustila tělo po smrti.³⁹ Jedna duše odešla s poslem z onoho světa⁴⁰ a třetí zůstane v těle.

Jedním z nejdůležitějších pohřebních obřadů je očistný rituál mrtvého těla. V tomto rituálu je zesnulému věnováno jídlo a oblečení pro život na onom světě. Během obřadu rozloučení, kdy dochází ke svázání těla, příbuzní a přátelé dávají zesnulému papírové peníze, aby je mohl použít ve dvanácti branách onoho světa.

Následuje dlouhé pohřební a truchlící období, které slouží truchlícímu k vytrvalosti a sebezapření. Tato oběť potomků dopomůže zesnulým rodičům stát se předkem, který poté musí ochraňovat žijící členy rodiny.

2.2.2 Očištění domu⁴¹

Mezi mnohými šamanistickými rituály jsou i ty, které se zabývají mrtvými dušemi. Jedny z nejdůležitějších rituálů za zemřelé je obřad za zemřelé *činogi kut* (진오기굿) a očistný obřad *ssikkim kut* (씻김굿), ale jeden z nejjednodušších rituálů je obřad za očištění domu zvaný *čipkasim* (집가심).

Tento rituál za očištění domu se provádí většinou tam, kde nebožtík zemřel. Jestliže jeho smrt zavinila nehoda, je tento obřad prováděn v pokoji, kde zesnulý žil. Tento rituál obvykle

³⁹ Lidé v Koreji věří, že v každém těle sídlí tři duše zvané *hon* (魂, 혼) a sedm duchů zvaných *päk*. Jedna z duší po smrti odejde s poslem do říše mrtvých, jedna zůstane v mrtvém těle a jedna se bude potulovat po světě. Schránka na duše slouží k ochraně této poslední duše, která je uctívána během posmrtných rituálů předků. Sedm duchů jsou dvě oči, dvě nosní dírky, dvě uši a ústa. Jelikož jsou připoutány k tělu, zůstanou s ním nadále i po smrti.

⁴⁰ Rodina připraví jídlo pro posla (*sadža*, 사자) božstva, který doprovodí nově zemřelou duši do onoho světa.

⁴¹ Lee, Kwang-kyu. 1984. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. *Asian Folklore Studies*.: Nanzan University, 1984, stránky 199-214

provádí šamanka jako součást normálního šamanistického obřadu. Většinou se koná pár dní po smrti, těsně předtím, než rakev opustí dům nebo v den *samu če* (삼우제).

Rodina připraví několik stolů – jeden pro bohy, jeden pro zesnulou duši a jeden pro bohy podsvětí. Na tyto stoly poté položí rýži, která je umístěna na bílém papíře.

Hlavní části tohoto obřadu obsahují následujících šest kroků:

- 1) Očistný obřad *pudžong* (不淨, 부정) – jedná se o zahajovací obřad, který má očistit oltář zpíváním skladeb a recitací daných vět.
- 2) Obřad za vyvolání duše – koná se za účelem komunikace s mrtvou duší, po dlouhém rozhovoru duše sestoupí k šamance.
- 3) Obřad pro přivolání duše na zem – šamanka sděluje členům rodiny, co jim chce duše vzkázat.
- 4) Obřad za posláni duše zpět – duše je odeslána zpět.
- 5) Obřad přicházející duše – tento obřad připomíná obřad pro přivolání duše na zem, ale v tomto případě je mrtvou duší posedlý někdo jiný než šamanka. Muž drží bambusovou větev na misce s rýží. Jakmile píseň šamanky a zvonění zvonu dosáhnou crescenda, bambus se začne otřásat a muž vstane a mluví o přáních zemřelého. Rozhlédne se po rodině a přátelích, ukáže na jejich oblečení a osobní majetek, a prozkoumá nabízené jídlo. Když muž odnese bambus ven, obřad skončí.
- 6) Obřad pro posla – šamanka vykoná obřad za posla mrtvých (*sadža kamang*, 사자가망) a poslovi sděluje mnohá přání, aby na mrtvou duši dával pozor. Poté šamanka z rýže sundá papír, který ji překrýval, a nachází na ní zvířecí stopy, z nichž může vyčíst život, jež čeká zesnulého.

Cílem tohoto rituálu je očistit znečištěný dům, jelikož smrt člověka je považována za jedno z nejhorších znečištění. Z praktického hlediska ovšem tento rituál slouží ke zmírnění lítosti zesnulého. Během tohoto obřadu šamanka zesulé duši nastíní podobu onoho světa.

2.2.3 Obřad za zemřelé *činogi kut* (진오기굿)

Obřad za zemřelé se provádí častěji než obřad za očištění domu. Tento rituál má mnoho forem, liší se na základě místa konání či míry financování, většinou může být ovšem rozdělen do dvou forem – na ty, jež jsou součástí delších šamanistických obřadů, které nejsou zaměřené

pouze na zemřelé, a na ty, kde je řada obřadů za zemřelé vykonávaná zvlášť, smíšená s jinými rituály.⁴²

Ačkoliv tento rituál slouží i k rozptýlení lítosti zesnulého, jeho hlavním účelem je usnadnit zemřelému cestu do onoho světa či mu pomoci dosáhnout ráje poté, co prošel deseti rozsudky králů podsvětí. Jednou z nejdůležitějších postav je princezna Pari (바리 공주),⁴³ šamanistická zakladatelka duší.⁴⁴

2.2.4 Očistný rituál *ssikkim kut* (씻김 굿)

Tento rituál se obvykle uskutečňuje při mnoha různých příležitostech na ostrově Čindo, většinou je spojován se smrtí. Obvykle se pořádá večer, kdy se koná pohřeb, druhý den po pohřbu nebo večer, kdy končí období smutku.

Tento obřad zahrnuje mnoho náboženských a uměleckých elementů, jako je např. posednutí, věštění, magické činy, drama, tanec, hudba, řemeslnické dovednosti, ekonomické transakce a zábava. Rituál souvisí s mrtvými, ale v průběhu obřadu dochází k vyjádření mnoha druhů emocí, ať už se jedná o nářek a smích.⁴⁵

Vrcholem tohoto obřadu je rituální rozvázání uzlů na tkanině, kdy během půvabného tance šamanka uvolní suky (*ko*, ㄱ) zavázané na dlouhé bílé tkanině, které symbolizují hořkost (také *ko*) frustrací a komplikovaných vztahů, které život zanechává svázané v našem srdci.⁴⁶

Následuje očistný obřad, který symbolicky očišťuje zesnulého. Nové oblečení a bílý papír jsou svázané pomocí podložky z rákosí, která symbolizuje tělo. Mísa a víko představují hlavu a klobouk. Šaman třikrát symbolicky omete tělo zesnulého pomocí koštěte, které bylo nejdříve namočeno ve vodě s jalovcem, poté ve vodě s pelyňkem a nakonec v čisté vodě.

⁴² Lee, Kwang-kyu. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. str. 207

⁴³ Princezna Pari se narodila jako sedmá dcera králi, který toužil po synovi, a tak ji hned po narození odvrhl. Když jí bylo 15 let, dozvěděla se, že jsou její rodiče vážně nemocní a rozhodla se jim přijít na pomoc. Zatímco jejích šest sester odmítlo jít do světa mrtvých, Pari tuto náročnou výpravu uskutečnila a přinesla zpátky živou vodu, pomocí níž zachránila své rodiče. Poté se sama stala božstvem, které doprovází zemřelé do onoho světa.

⁴⁴ Lee, Kwang-kyu. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. str. 213

⁴⁵ Park, Mikyung. 2003. Korean Shaman Rituals Revisited: The Case of Chindo Ssikkim-kut (Cleansing Rituals). *Ethnomusicology*. 47, Srpen 2003, Sv. 3, stránky 359

⁴⁶ Kister, Daniel. 2004. Korean Shamanism. [autor knihy] Mariko Namba Walter a Eva Jane Neumann Fridman. *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices, and Culture (2 Volume Set)*. místo neznámé : ABC-CLIO, 2004, stránky 687

Nato následuje obřad hladké cesty, která má zesnulému pomoci dojít do onoho světa. Muži rozloží dlouhou látku, šamanka pomalu pohybuje schránkou na duše po plátně a doprovází ji zpěvem, aby pomohla zemřelému dostat se do onoho světa.⁴⁷

2.3 Buddhistické rituály

Království Kogurjo (高句麗, 고구려, 37 př. n. l. - 668 n. l.) přijalo buddhismus v roce 372, do Päkče (百濟, 백제, 18 - 660 n. l.) se dostal o dvanáct let později a království Silla (新羅, 신라, 57 př. n. l. - 935 n. l.) tak učinila v roce 535. Ve všech třech královstvích byl buddhismus přijat královským rodem, jelikož to považovali za vhodný prostředek k podpoře nové vládnoucí struktury. Významnou roli určitě hrála i představa jednoty věřících, kteří by všichni naslouchali učení Buddha, a jednoty celého národa, kde by všichni oddaně sloužili králi. S přijetím musela ovšem tiše souhlasit aristokracie, která v tom viděla své privilegované postavení, jelikož se jednalo o společnost vyznačující se přísnou sociální rozvrstveností, a v této společnosti bylo buddhistické učení o reinkarnaci, o znovuzrození vycházející z karmy přijímáno jako doktrína.⁴⁸

Buddhismus nadále vzkvétal v období Sjednocené Sily (統一新羅, 통일 신라, 668 - 935) a stal se státním náboženstvím království Korja (高麗, 고려, 918 - 1392). V tomto období byl konfucianismus chápán jako ortodoxní učení, podle něhož by se měly uspořádat rodinné vztahy a řídit stát. Buddhismus lidem naopak nabízel dosažení vnitřní harmonie a spasení v jiném světě.⁴⁹

Buddhistické učení zahrnuje neustálou snahu vysvobození bytostí z utrpení z nekonečného koloběhu zrození a smrti. Nedosáhne-li jedinec probuzení a stavu nirvány, proces znovuzrození nemá konec.

První buddhistické pohřební rituály se vykonávají s blížící se smrtí, kdy se umírajícímu přednáší buddhistické učení. Zatímco se nemocný připravuje na okamžik posledního

⁴⁷ Lee, Kwang-kyu. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. str. 211

⁴⁸ Eckert, Carter J. a kol. *Dějiny Koreje*. str. 23-33

⁴⁹ Eckert, Carter J. a kol. *Dějiny Koreje*. str. 64

vydechnutí, lidé v jeho blízkosti na něj před i po smrti dohlížejí a pomáhají mu k dosažení ráje^{50,51}.

Smrt je v buddhistické tradici důležitou součástí života, jelikož v okamžiku smrti se rozhoduje o tom, v jaké z šesti možných sfér se člověk znovu narodí – peklo, sféra hladových duchů, sféra zvířat, sféra lidských bytostí, sféra polobohů a bohů. Rozhodnutí je ovlivněno především stavem mysli, v němž se daný jedinec v momentě smrti nachází, ale i skutky, které za svého života skomírající vykonal. Proto je důležité, aby byla mysl umírajícího klidná a čistá. K tomu jí mohou dopomoci příbuzní a přátelé, případně přizvaní mniši, kteří odříkávají ochranné texty a mantry. Jestliže člověk zemře náhlou smrtí, při nehodě nebo spáchá sebevraždu, může se poté ocitnout v mnohem horší situaci.⁵²

Po smrti je do domu obvykle povolán mnich, který má na starosti vykonávání posmrtných rituálů, které se týkají duše zemřelého zvané *jöngga* (靈駕, 영가) a souboru obřadů týkajících se těla zesnulého. Je zvykem, že jakmile propukne truchlení za zemřelého, přítomný mnich předčítá zesnulému buddhistický kánon a modlí se za jeho znovuzrození v ráji. Tomuto obřadu se přezdívá Sidarim (尸茶林, 시다림).⁵³ Tento termín pochází ze sanskrtu, *Śītavana*, což je označení místa, které slouží k vystavování mrtvol, tj. hřbitov.⁵⁴ V korejském buddhismu už od království Silla tento termín slouží jako poslední kázání zesnulému a až do dnešní doby je spojený s prováděním duše, aby dosáhla ráje.⁵⁵ V průběhu tohoto rituálu by měli být buddhisté potichu, aby svým nářkem nevyrušili duši, která by se jinak mohla znovuzrodit za špatných podmínek.⁵⁶

Následuje několik obřadů, které se týkají mrtvého těla, mezi něž patří např. oholení hlavy, umytí těla, omytí rukou, obličejů a nohou, oděnění těla.⁵⁷ Každá fáze je doprovázená kázáním, které jsou zaměřené na duši *jöngga*.⁵⁸

Když někdo zemře, nachází se ve stavu mezi přítomným životem a dalším životem. Této fázi se říká mezistav.

⁵⁰淨土

⁵¹ Gu, Mi-rä. 2012. *Hanguk Pulgjoüi Ilsäng Üirje*. Söul : Mindžoksa, 2012. str. 240

⁵² *Smrt a umírání: buddhismus*. Zemánek, Marek. 2010. [editor] Magdalena Pehalová. 2010

⁵³ Gu, Mi-rä. 2012. *Hanguk Pulgjoüi Ilsäng Üirje.*, 2012. str. 275

⁵⁴ *The Perfect Passage: Contemporary Buddhist Rites of Death*. Zemánek, Marek. 2013. Vídeň, 2013.

⁵⁵ Gu, Mi-rä. 2012. *Hanguk Pulgjoüi Ilsäng Üirje.*, 2012. str. 276

⁵⁶ *The Perfect Passage: Contemporary Buddhist Rites of Death*. Zemánek, Marek. 2013. Vídeň, 2013.

⁵⁷ Gu, Mi-rä. 2012. *Hanguk Pulgjoüi Ilsäng Üirje.*, 2012. str. 280

⁵⁸ *The Perfect Passage: Contemporary Buddhist Rites of Death*. Zemánek, Marek. 2013. Vídeň, 2013.

„Mezistav je fáze mezi smrtí a vznikem dalšího života. Zemřelý se ‚převtělí‘ do těla ‚bytosti v mezistavu‘, která je v lidových představách chápána jako duše nebo duch. Tento duch je potom hnán jednak karmickými silami a jednak touhou podílet se na aktu zplození do dalšího zrození. Doba trvání tohoto období se ve většině tradic ustálila na 49 dnech. Během těchto 49 dní se tento ‚duch‘ musí znovuzrodit. Duch je vybavený nadpřirozeným zrakem, kterým vidí spojení svého budoucího otce a matky. Je přitahován touhou po bytosti opačného pohlaví a naopak pociťuje zášť vůči osobě stejného pohlaví. V momentu, kdy dojde ke spojení mužského a ženského prvku, sestoupí do dělohy i vědomí ‚bytosti v mezistavu‘ a dojde ke zplození.“⁵⁹

Duch je osloven, když se nachází v mezistavu, a je mu vysvětleno, kde se momentálně nachází a je mu znovu připomenuto Trojí útočiště,⁶⁰ především pomíjivost. Následující dny rodina tělo zemřelého omyla, převlékla, zastříhla mu vlasy a nehty a zabalila do plátna.

Přenesení rakve z domu či márnice na konečné místo je doprovázeno několika krátkými obřady. Podle tradice jsou buddhisté po smrti spalováni. Tomuto obřadu se říká *tabi* (茶毘, 다비). Na plošině je navršeno dřevo, uhlí a slaměné matrace, které jsou posléze zapáleny, a když je po všem, lidé sesbírají ostatky, které následně rozpráší kolem chrámu, hory nebo je nechají v kostnici.⁶¹ Tato kremace se ovšem v dnešní době vykonává pouze u významných mnichů, zatímco u ostatních lidí se konají v krematoriích.

Během všech obřadů je přítomna tabulka se jménem zesnulého, která zastupuje *jönggu*. V den konání pohřbu je tabulka společně s fotkou nebožtíka přemístěna do hlavní místnosti chrámu, kde se budou vykonávat provázející obřady po 49 dní. Rituál má dvě části, uctívání „vrchního oltáře (sangdan, 上檀, 상단), což je oblast zasvěcená Buddhovi a modlitbám za dosažení ráje, zatímco druhá je zaměřená na „spodní oltář“ *jönggy*, který je doprovázený věnováním jídla. Tímto končí období odloučení, a zatímco se lidé nachází ve stádiu smutku, *jöngga* se nachází v mezistavu.⁶²

Sedmý den po smrti začíná soubor sedmi rituálů zvaných *Sasipku čä* (四十九齋, 사십구재), které doprovází duši v její cestě. Obřad se opakovaně koná sedmkrát, každý sedmý den.

⁵⁹ Zemánek, Marek. 2010. Smrt a umírání z pohledu buddhismu. [autor knihy] Ondřej Krása. Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti. Cesta domů, 2010, str. 100-101

⁶⁰ Trojí útočiště u Buddhy, jeho učení Dharmy a ctnostného shromáždění Sanghy.

⁶¹ Imagine your Korea. Korea Tourism Organization. [Online] Korea Tourism Organization. [Citace: 2014. Červen 28.] http://english.visitkorea.or.kr/enu/CU/content/cms_view_317585.jsp.

⁶² The Perfect Passage: Contemporary Buddhist Rites of Death. **Zemánek, Marek**. 2013. Vídeň, 2013.

Poslední den, tj. 49. den, je duše poslána ke znovuzrození a veškeré pozůstatky jsou spáleny, což značí ukončení smutečního období.⁶³

2.4 (Neo)konfucianismus

Během království Čosŏn (朝鮮, 조선, 1392 - 1897)⁶⁴ se Korea stala jednou z nejvíce konfuciánsky orientovaných zemí, což se odrazilo především na jejích zvycích a národních tradicích. Výjimkou nejsou pohřební rituály a praktiky, které byly zaznamenány v Rodinných rituálech⁶⁵ sepsaných ve 12. století konfuciánským učencem *Zhū Xīem* (朱熹, 1130 - 1200). Můžeme v nich nalézt přesný postup, jak tyto rituály provádět, co si obléct, jak připravit obřad a co dělat v jednotlivých dnech smutečního období.

„Obnova“ a „návrat k počátku“ se však týkaly celé země. Ta se nyní měla přetvořit v modelovou (neo)konfuciánskou společnost za pomoci zmíněných institucí, ale v praxi se projevovala zejména v rituálech. V prvním století dynastie byly rozpracovány a kanonizovány tzv. čtyři rituály (*sarje*,⁶⁶ z nichž největší význam se přisuzoval pohřbu a sňatku), které měly až do 19. století závaznou podobu a jejich prizmatem se posuzovaly mezilidské vztahy i osobní kvality člověka. V novém politicko-sociálním modelu se přesně stanovilo, kdo smí ten který rituál provádět a za jakých podmínek; jejich nedodržování mohlo být přísně trestáno. Na průběh rituálů dohlížely příslušné úřady od centrálních po nejnižší správní jednotky. Rity vycházely zejména z čínských Li-t'i,⁶⁷ I-li⁶⁸ a Čou-li⁶⁹ a byly dále rozpracovány domácími ideology. Vzhledem k tomu, že přinesly mnoho nových (přejatých) norem a zvláště kvůli nim došlo k očišťování společnosti od „nežádoucích“ jevů, vznikla potřeba nových zákoníků, které by kodifikovaly změny.“⁷⁰

⁶³ The Perfect Passage: Contemporary Buddhist Rites of Death. **Zemánek, Marek**. 2013. Vídeň, 2013.

⁶⁴ Také označované jako Dynastie I (全州李氏, 전주이씨)

⁶⁵ 朱子家禮

⁶⁶ 사례

⁶⁷ 禮記 - Kniha obřadů, skládá se ze tří samostatných textů zabývajících se popisem státních obřadů politického i náboženského významu. Některé souvisejí s uctíváním předků a vzýváním nebes, jiné se věnují rituálním povinnostem panovníka. Součástí této knihy jsou i návody na správné fungování vlády a chod domácnosti. Zdroj: **Andělová, Petra a Heroldová, Helena**. 2005. Konfucianismus. [autor knihy] Blanka Knotková-Čapková. *Základy asijských náboženství II. díl*. Praha : Karolinum, 2005, str. 74

⁶⁸ 儀禮 - Obřady a rituály – obsahuje vládní nařízení, jak se chovat ve společnosti, recepty na vaření, návody na vedení domácnosti atd.

⁶⁹ 周禮 - Obřady státu Čou – popisují správní systém za panování čouské dynastie.

⁷⁰ **Löwensteinová, Miriam**. 2005. (Neo)konfucianismus v Koreji. [autor knihy] Blanka Knotková-Čapková. *Základy asijských náboženství II. díl*. Praha : Karolinum, 2005, str. 93

Pohřební rituály se za království Čosŏn staly symbolem synovské oddanosti jak vůči předkům, tak vůči státu. Podle Rodinných rituálů má být důležitou součástí každé domácnosti svatyně předků. Vzpomínkové obřady za předky jsou úzce spjaté s vírou existence posmrtného života. Lidé věřili, že duchové žijí i po smrti a tudíž by se měla respektovat zesnulá osoba, a proto mají rituály nadále charakter silného kultu předků.⁷¹

2.4.1 Truchlící období

Zatímco buddhisté spalovali těla zemřelého v naději, že se dostane do ráje, konfuciáni tělo pohřbívají do země v očekávání, že jeho neporušené tělo bude navráceno předkům. Konfuciáni zastávají záporný postoj ke kremaci, jelikož ji považují za nedůstojný způsob zacházení s tělem svých rodičů a tudíž je proti konfuciánskému učení o synovské oddanosti. Pro konfuciány dobře zachovalý hrob znamená důkaz synovské oddanosti a zajišťuje blahobyt jak mrtvým, tak živým. Důležitým bodem pro vybrání vhodného místa na odpočinek závisí na geomantickém umění.⁷²

Konfuciánské pohřební rituály měly komplikovaný systém a byly časově i finančně náročné. Nižší třídy obyvatel si často nemohly dovolit splnit všechny požadavky obřadu, a proto byly postupem času některé body obřadu vypuštěny. Období smutku, šaty truchlícího a nabízené oběti jsou ovšem striktně dodržovány. Někteří raději prodají nábytek či dům, než aby zanedbávali darování obětí.⁷³

Truchlící období se různilo ve své délce od tří let (za rodiče) až ke třem měsícům. Materiál, ze kterého jsou vyrobené smuteční šaty, se liší od hrubé nelemované tkaniny až k dobrým konopným látkám.

Jednou z významných změn bylo prodloužení období truchlení ze sta dní na tři roky. Vdaná žena truchlila za své vlastní rodiče pouze rok, tato doba byla ovšem v období království Čosŏn drasticky snížena. Tři roky na truchlení byly považovány za požadavek vyšší třídy, ti co ale neměli úřednické postavení nebo byli součástí armády, byli z tohoto zákona zproštěni.

⁷¹ **Joo, Kang-hyun. 2002.** Customs for the Dead: Ancestral Memorial Rites: Festival of the Living in Memory of the Dead. *Koreana*. [Online] 2002. [Citace: 28. Srpen 2012.]

http://koreana.kf.or.kr/view.asp?article_id=4617&sword=&flag=long

⁷² **Park, Chang-won. 2009.** Confucian Beliefs and Traditions. [autor knihy] Clifton D. Bryant a Dennis L. Peck. *Encyclopedia of Death and the Human Experience*. SAGE Publications, 2009, stránky 222

⁷³ **Landis, E. B. 1896.** Mourning and Burial Rites of Korea. *The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*. 1896, Sv. 25, str.340

Vojáci a strážci truchlili za své rodiče pouze sto dní kvůli svým pracovním povinnostem. Na začátku šestnáctého století bylo uzákoněno tříleté období smutku pro všechny vrstvy společnosti.⁷⁴

2.4.2 Obřady

Jak již bylo výše zmíněno, forma a průběh obřadů v Koreji jsou velice složité. Můžeme je rozdělit na tři fáze – v první fázi dochází k setkání se smrtí, kdy se rodina modlí za znovu oživení zemřelého, v druhé fázi je uznána skutečnost smrti a v poslední fázi je tělo pohřbeno do země a rodina se modlí za klid zemřelého.

Hned po smrti se hlavní truchlící převleče a nesmí po několik dní jíst tuhou stravu. Rozváže si vlasy a začne naříkat. To samé udělají jeho synové a jejich ženy. Nikdo z nich na sobě nemá boty a všude chodí pouze v ponožkách. Poté se připraví rakev. Škvíra se zaplní pryskyřicí jedle a žlutým voskem, poté se použije lak a veškeré zbytkové praskliny se pokryjí černým hedvábím a papírem. Zelené či červené hedvábí je použité na rohy.⁷⁵

Důležitým prvkem v konfuciánských pohřebních obřadech bylo uctívání předků. Rituály předků se skládají ze čtyř částí, v první, přípravné fázi, se daný jedinec očistí a připraví oběť. V druhé fázi dochází k setkání s duchy předků, kterým nabídne jídlo a víno. V třetí fázi si jedinec vezme jídlo a víno, které bylo obětované duchům. Tento čin symbolizuje to, že duše sestoupily a sdílely štěstí. Poté jedinec pošle duše zpět. Jakmile byl rituál předků dokončen, jedinec sdílí nachystané jídlo s účastníky obřadu a se sousedy.⁷⁶

I Ŏn-čök (李彦迪, 이언적)⁷⁷ ve své jedné práci představuje čtyři rozdílné rituály předků:⁷⁸

- 1) *sidže* (時祭, 시제) – sezonní obřady

⁷⁴ Deuchler, Martina. *The Confucian Transformation of Korea: A Study of Society and Ideology*. str. 188-196

⁷⁵ Landis, E. B. 1896. Mourning and Burial Rites of Korea. *The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*. 1896, Sv. 25, str.345

⁷⁶ Choi, Joon-sik. 1996. Korean' View of Life and Death: The Traditional Interpretation and a New Understanding. *Korea Journal*. 1996, Sv. 36, 2, str. 5-25

⁷⁷ Konfuciánský učenec, často známější pod svým literárním pseudonymem Hwädžä (晦齋, 회재), byl státním úředníkem. Narodil se v Kjondžu, v provincii Severní Kjogsang, a byl členem frakce *Sarim* (사림). Při čtvrté literátské čistce v roce 1545 byl vyhnán do exilu.

Academy of Korean Studies. Encyclopedia of Korean Culture. *한국민족문화대백과사전*. [Online] [Citace: 2. Srpen 2014.] http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Index?contents_id=E0045123

⁷⁸ Kim, Hongkyung. 2007. A Party for the Spirits: Ritual Practice in Confucianism. [autor knihy] Robert E. Buswell Jr. *Religions of Korea in Practise*. Princeton : Princeton University Press, 2007, str. 167

- 2) *njedže* (禰祭, 네 제) – rituál věnovaný zesnulému otci
- 3) *kidže* (忌祭, 기 제) – vzpomínkové obřady věnované blízkým předkům konající se v den jejich smrti
- 4) *mjodže* (墓祭, 묘 제) – obřad konající se na pohřebním místě zesnulého předka

Tyto rituály nezahrnují všechny obřady dodržované v průběhu celého roku. Nicméně by tyto čtyři druhy v součtu zahrnovaly alespoň deset rituálů za rok na jednu rodinu (čtyři sezonní obřady, jeden rituál věnovaný zesnulému otci v září lunárního kalendáře, jeden obřad konající se u hrobu v březnu lunárního kalendáře a rituály předků za rodiče, prarodiče a praprarodiče). Tudíž by přísná konfuciánská domácnost pořádala rituál předků téměř každý měsíc. Ačkoliv jen pár lidí v dnešní uspěchané době dodržuje stanovené povinnosti k jejich předkům, je tento zvyk stále žádoucí pro většinu konfuciánů.⁷⁹

Rituál k uctívání předků⁸⁰

Jeden z důležitých bodů bylo postavení rodinné svatyně ve východní části domu, kde měla být uchována tabulka předků. Příbuzní, kteří zemřeli a nemají žádné potomky, mohou být v závislosti na svém statusu v rodinné linii také přizváni do rodinné svatyně. Důležitým prvkem je získat peníze na obřad a připravit správné nádoby.

Každé ráno má hlava rodiny za úkol se klanět svým předkům ve svatyni při pálení kadidla. Pokaždé, když odchází či přichází do domu, by se měl hlásit předkům. Každý první a patnáctý den v měsíci slouží jako příležitost k návštěvě svatyně. Když nastane svátek, mělo by se nabídnout předkům sezonní jídlo. Významné rodinné události by se měly hlásit předkům.

Jestliže dojde k nějakému neštěstí, jako je např. povodeň, požár či krádež, mají lidé nejdříve zachránit svatyni a přemístit tabulky předků. Jestliže dojde ke smrti nejstarší hlavy rodiny, je potřeba změnit tabulky ve svatyni a ty nejstarší uložit do hrobek, aby se mohly umístit nové.

⁷⁹ **Kim, Hongkyung.** A Party for the Spirits: Ritual Practice in Confucianism. str. 167

⁸⁰ **Kim, Hongkyung.** A Party for the Spirits: Ritual Practice in Confucianism. str. 173

Sezonní rituály⁸¹

Tyto obřady se konají vždy v prostředním měsíci v rámci čtvrt roku. Dané datum je určené pomocí věštění během posledních deseti dnů předchozího měsíce. Před začátkem obřadu se musí nachystat spousta věcí, a zatímco ženy připravují nádoby a jídlo, muži obětují zvíře. Den před obřadem se nachystá oltář a další předměty, jako je např. kadidlo.

Za svítání se na oltář postaví některé druhy jídla a tabulky jsou přeneseny ze svatyně na oltář. Účastníci obřadu se dvakrát pokloní duchům předků. Následuje rituál, kdy se do nádoby naleje víno a poté se pálí kadidlo.

Hostitel s hostitelkou potom společně se sluhou přistoupí k oltáři a pomohou nachystat jídlo. Hostitel poté nabídne nejstarším předkům pití a do toho recituje modlitbu. Posléze se této role zhostí žena a nabídne druhé kolo vína, tentokrát ale bez jakéhokoliv recitování. Nakonec se úkolu ujme nejstarší sourozenec nebo syn.

Hostitel potom znovu naplní nádoby vínem, zatímco žena otevře misku s rýží, vloží do ní lžíci a pak všichni účastníci opustí pokoj a zůstanou venku, zatímco si předci mohou vzít své jídlo. Po určité době si hostitel třikrát odkašle, aby naznačil duchům předků, že bude vcházet.

Hostitel poté přestoupí k oltáři a jménem předků vzkáže všem zúčastněným, že byli požehnáni. Na rozloučení se všichni účastníci dvakrát ukloní. Poté hostitelka s hostitelem odnesou tabulky zpět do svatyně a jídlo rozdělí mezi své známé.

Pohřební hostina⁸²

Pokud jde o jídlo podávané při konání posmrtných obřadů *čerje* (祭禮, 제례), obvykle se jedná o tzv. *česu* (祭需, 제수) či *čečchan* (祭粢, 제찬). Podává se mnoho druhů pokrmů, můžeme ho rozmístit do řady.

V první řadě se nachází příbor (hůlky a lžíce), rýžové víno a rýže. V druhé řadě je umístěn *čok* (炙, 적, pokrm skládající se z nakrájeného a ochuceného masa, hub, marinované zeleniny atd.), *čön* (煎, 전, jídlo osmažené na pánvi). Maso je umístěné na západní stranu stolu a ryba na východní stranu, hlavou směřující na východ. Ve třetí řadě je umístěna

⁸¹ Kim, Hongkyung. A Party for the Spirits: Ritual Practice in Confucianism. str. 173-174

⁸² Naver. Naver: 두산백과. [Online] [Citace: 2. Srpen 2014.]

<http://terms.naver.com/entry.nhn?docId=1224337&cid=40942&categoryId=32167>

polévka *tchangnju* (탕류). Ve čtvrté řadě je umístěné sušené maso, *sukčchä* (熟菜, 숙채, uvařená okořeněná zelenina), sójová omáčka a tradiční korejský rýžový nápoj *sikhje* (食醢, 식혜). V páté řadě je umístěné ovoce, zleva datle, kaštiny, hrušky a tomel. Červené ovoce je položené na východní straně, zatímco hrušky a světlé ovoce na západní. Na kraji jsou umístěné korejské tradiční medové koláčky *jakkwa* (藥果, 약과) a sladké rýžové sušenky *kangdžöng* (강정).

Kimčchi (김치)⁸³ je umístěné na východní straně, zatímco ostatní zeleninové vedlejší chody na západní straně.

Mezi jídla, která se při posmrtných obřadech nepoužívají, se řadí červení chilli papričky, česnek a broskve, jelikož tyto potraviny odhání duchy a duše.

2.5 *Fēngshuǐ* (風水), *pchungsu* (풍수)

Fēngshuǐ je starobylé čínské umění šťastného života. Jedná se o umění harmonizace prostorové energie. Před více jak 6000 lety bylo spojení slov „*fēng*“ a „*shuǐ*“ používáno v souvislosti s hledáním vhodných míst k životu, krytých před větrem („*fēng*“) a bohatých na vodu („*shuǐ*“). Důležitým prvkem je nastolení harmonie v prostoru a umožnění nerušeného proudění životodárné energie *qi* (氣).⁸⁴

Při stavbě obytných domů, chrámů, hrobek a dalších objektů lidé pozorovali charakter krajiny, aby dosáhli duchovní harmonie s okolím. Dle čínské tradice potřebují energii *qi* jak živí, tak mrtví, jelikož tok této energie může příznivě ovlivňovat život a osobní štěstí pozůstalých. Jestliže jsou duše mrtvých šťastné, budou šťastné i duše jejich živých potomků, pokud ovšem hrobky zesnulých a domy živých nejsou v harmonii, velké zlo postihne živé a jejich obydlí.⁸⁵ Zároveň také můžeme geomantii rozdělit do dvou kategorií – geomantii pro živé, neboli „jangová geomantie“ a geomantii pro mrtvé, neboli „jinová geomantie.“

⁸³ Tradiční korejské nakládané zelí.

⁸⁴ Šen, Caj-chung. 2002. *Feng-šuej: Cesta k harmonii životního prostoru*. [překl.] Václav Klumpar. 1. Praha : Ikar, 2002. str. 8-10

⁸⁵ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea*. Lee, Hyun Song. 1996. místo neznámé : Korea Journal, 1996, str. 50

Pchungsudžirisöl (풍수지리설, principy větru, vody a země) byly ustanoveny korejským buddhistickým mnichem Tosōnem,⁸⁶ který studoval různé čínské taoistické školy zabývající se „*fēngshui*“ a jeho principy přizpůsobil na korejskou krajinu a kulturní tradice. K taoistickým představám o jin a jang a pěti prvcích (pralátkách) připojil buddhistickou ideu o dosažení úspěchu díky dobré práci.⁸⁷

„Na rozdíl od *fēngshui* klade *pchungsudžirisöl* větší důraz na duchovní a tělesné energie hor a jejich hřebenů a na jejich vliv na osudy rodin, komunit a celkově národa než na osobní štěstí a umístění nábytku v domě. Dle učení mistra Tosōna mohly postavené chrámy a kamenné pagody na strategicky rozmístěných lokalitách zesílit své pozitivní energie či snížit/omezit své negativní energie a prospět království (zlepšit ochranu a zajistit blahobyť).“⁸⁸

Jestliže rodinu neustále doprovázela smůla, tak si Korejci jako jednu z prvních věcí kladli otázku, zdali neudělali chybu při výběru pohřebního místa svých předků. Také chodili kontrolovat hrob svých předků, aby se ujistili, že se mu nic nestalo.

I v současné Koreji můžeme sledovat vliv geomantie při výběru pohřebiště. Jedním z příkladů je neustále se zvyšující počet publikací o dané tématice. Zatímco v 70. letech bylo v knihkupectvích k nalezení pouze pár titulů zabývajících se geomantií, v 80. letech se jednalo o dvacítky, na začátku 21. století bylo k dispozici přes 230 knih⁸⁹ a do roku 2014 tento počet vzrostl na 587 publikací.⁹⁰

Vliv geomantie se objevuje i v politických kruzích, kdy si mnozí významní poslanci nechávají přemístit hroby předků na příznivé místo. Park Min-džan, odborník na *pchungsu*, byl na konci roku 2006 povolán jedním z významných volebních kandidátů, aby přemístil hroby předků až do deváté generace a zajistil kandidátovi dobrý výsledek voleb. I jeden z bývalých prezidentů, Kim Tä-džung⁹¹, který už dvakrát prohrál ve volbách na post prezidenta, vyhledal odborníka na *pchungsu* a nechal přemístit hroby předků. Dva roky na to

⁸⁶ Tosōn (도선, 826-898) byl významný buddhistický mnich žijící v době úpadku království Silla a předpověděl nástup nové dynastie Korjo. Byl vyznavačem zenového buddhismu, zasloužil se o vznik *pchungsudžirisöl* a údajně pod jeho vedením či na jeho doporučení bylo postaveno přes 70 chrámů, klášterů a poustevn.

⁸⁷ Eckert, Carter J. a kol. 2009. *Dějiny Koreje*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 54

⁸⁸ Mason, David A. <http://san-shin.net.san-shin>. [Online] [Citace: 1. Červenec 2014.] <http://san-shin.net/Pungsu-jiri.html>

⁸⁹ *Funerary transformations in contemporary South Korea*. Park, Chang-won. 2010. 1, místo neznámé : Taylor & Francis Group, 2010, Sv. 15., str. 30

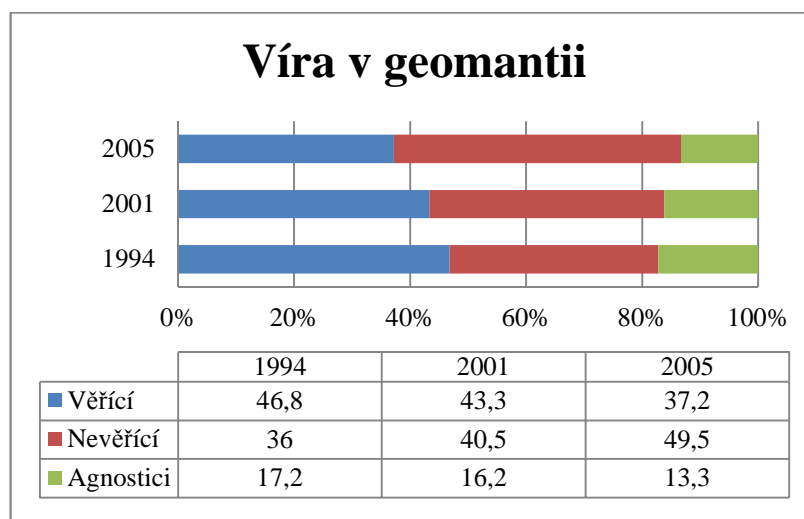
⁹⁰ Jedná se pouze o korejské tituly zabývajících se geomantií. Informace se vztahují k 5. červenci 2014 z <http://www.kyobobook.co.kr>

⁹¹ Kim Tä-džung (1924-2009) byl prezidentem Korejské republiky v letech 1998-2003.

zvítězil v prezidentských volbách.⁹² Ať už geomantie má či nemá vliv na volby, využívá se k ovlivnění veřejného mínění a je jedním z důležitých faktorů pro politický úspěch v současné Korejské republice.

Korejská společnost Gallup prováděla jednotlivě výzkum v letech 1994, 2001 a 2005 a mimo jiné se dotazovaných ptala, zdali souhlasí s tvrzením „pokud jsou předci pochováni na příznivém místě, tak se budou mít jejich potomci dobře.“ Ačkoliv v průběhu let 1994 až 2005 víra v geomantii klesla o 10 %, tak v dnešní společnosti stále hraje důležitou roli při výběru vhodného pohřebiště.⁹³

Graf 1: Průzkum společnosti Gallup v letech 1994 - 2005

Zdroj: <http://www.gallup.co.kr/gallupdb/reportContent.asp?seqNo=135&pagePos=4&selectYear=&search=&searchKeyword=>

⁹² *Election even moves the dead.* **2007.** 16. Listopad 2007, Korea Herald

⁹³ **2006.** Gallup Korea. *Gallup Korea.* [Online] 13. Březen 2006. [Citace: 20. 7 2014.]

<http://www.gallup.co.kr/gallupdb/reportContent.asp?seqNo=135&pagePos=4&selectYear=&search=&searchKeyword=>

3 Současná situace

Jedním z důležitých mezníků, jenž ovlivnil korejskou funerální scénu, byl příchod křesťanství, pád konfuciánské vlády, modernizace země a s ní související urbanizace obyvatelstva.

3.1 Křesťanství

Na konci 18. století byla v Koreji založena katolická církev. V této době byla společnost stále pod silným vlivem konfucianismu a pohřební obřady se vykonávaly podle knihy *Rodinné rituály*. Pochování do země bylo typické pro křesťanský i konfuciánský pohřeb, a kromě neshody ohledně kultu předků nedocházelo mezi křesťany a konfuciány k velkým střetům.

Protestantská církev založená o století později narazila na menší odpor kvůli svým misionářským aktivitám. V době příchodu protestanství upadala moc konfuciánsky orientované vlády a konfuciánská sociální struktura byla na pokraji zhroucení. To naopak prospělo protestantské církvi, která získala kladnou pověst od významných politických vůdců a intelektuálů. Problém týkající se kultu předků ovšem pro mnoho křesťanů vyvolal morální a náboženské dilema.⁹⁴

Ačkoliv katolická i protestantská církev zastávaly nepřátelský postoj k obřadům věnovaným předkům, v případě pohřbů zachovaly tolerantní přístup. Tzv. křesťanský postup se výrazně nelišil od konfuciánského, proto křesťané odstranili některé tradiční elementy, které jim přišly moc nebiblické či pověřivé, a naopak přijali křesťanské elementy.⁹⁵

Korejská křesťanská církev nikdy neměla jednotnou standardní formu pro pohřby. Proces jednotlivých obřadů se lišil podle regionu a náboženského zázemí rodiny (zdali rodina dodržovala konfuciánské, buddhistické či šamanistické tradice). Ačkoliv v Koreji byly

⁹⁴ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*.str. 121-122

⁹⁵ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*.str. 122

pokusy sepsat univerzální postupy pohřebních rituálů, míšení jednotlivých konfuciánských a křesťanských elementů trvá dodnes.⁹⁶

3.1.1 Historický kontext

Jezuitští misionáři ve Východní Asii

První jezuitské misie vedly v 16. století do Číny, kde se misionáři snažili upevnit své postavení v čínské společnosti. Nejdříve přepokládali, že nejvlivnějším náboženstvím Číny je buddhismus, tak si v rámci šíření svých misionářských aktivit nechali vyholit hlavu, oholili si vousy a oblékli se do šedého hávu. Po několika letech života v Číně ovšem zjistili, že je společnost silně konfuciánsky orientovaná, především co se týče intelektuálů, a proto opět změnili svůj vzhled, tentokrát na konfuciánské učence. Jejich cílem bylo ukázat čínské elitní společnosti komplementaritu mezi konfucianismem a křesťanstvím.

V rámci šíření své misionářské mise pronikli i do Pekinga a začali vydávat knihy v klasické čínštině zabývající se evropskou vědou a náboženstvím.

Počátek křesťanství v Koreji

Korea se do kontaktu s katolickým křesťanstvím dostala během 17 - 18. století skrze Čínu. Výrazným rysem katolické církve v Koreji je, že za její počáteční šíření se zasloužili především konfuciánští učenci (a ne zahraniční misionáři).

Křesťanské myšlenky se dostaly do Koreje skrze jezuitské knihy. Od začátku 17. století každoroční korejská diplomatická výprava přinášela do země novinky ohledně jezuitských misí. Někteří jedinci z výpravy se dokonce setkali se zahraničními jezuitskými misionáři a obdrželi od nich evropské artefakty a knihy zabývající se vědou, technologií a náboženstvím.

V 18. století se staly křesťanské knihy populární mezi korejskou elitou sestávající se především z konfuciánských učenců, kteří je četli zejména ze zvědavosti. Mnozí z nich byli fascinováni publikacemi zabývajícími se vědeckými obory. Ačkoliv někteří našli v knihách společné prvky křesťanství a konfucianismu, jako je např. snaha dosáhnout mravní dokonalosti, většina považovala křesťanství za heterodoxní učení.

⁹⁶ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 122

Mnozí korejští konfuciáni chápali odměnu a trest za pozemský život (a následnou cestu do nebe či do pekla) za maskování buddhistického učení, kterým pohrdali. Podle konfuciánského učení by se měl jedinec snažit konat dobro kvůli sobě, aniž by při tom požadoval osobní odměnu.⁹⁷

Na konci 18. století ovšem skupina mladých konfuciánských učenců přistupuje k evropským náboženstvím s pozitivním postojem. Nejenže nachází určitou kompatibilitu mezi křesťanstvím a konfucianismem, ale věří, že křesťanství pomůže obnovit konfucianismus, v té době zkorumpovaný a odchyloující se od původních myšlenek.

Praktiky víry a zvyků korejských katolíků byly založeny především na znalostech získaných ze čtení jezuitských knih a na tom, co se dozvěděli od církve sídlící v Pekingu. Prováděli mnohé obřady, po určité době ovšem vyvstala otázka, zdali je možné provádět tradiční konfuciánské rituály předků. V roce 1790 obdrželi zprávu z Pekingu, že byl vydán papežský edikt zakazující provádění rituálů předků. Tato zpráva otřásla mnohými věřícími, kteří se v hojných případech od víry raději odvrátili, než aby se vzdali jednoho z nejdůležitějších obřadů týkajícího se rodinného života.

V roce 1871 se v Koreji stalo něco neočekávaného – v Činsanu se dva konfuciánští literáti, kteří konvertovali na křesťanství, rozhodli zrušit rituál předků, aby uposlechli papežovy instrukce. Poté, co jednomu z nich zemřela matka, provedli smuteční a pohřební obřady. Nejenže ale pro zesnulou matku nepřipravili tabulku předků, ale navíc spálili a následně zakopali všechny tabulky předků, které vlastnili. Tento čin byl nahlášen místním autoritám a posléze se o něm dozvěděl i král. Nejdříve byli mučeni, poté jim sťali hlavu a stali se výstrahou pro ostatní, kdo podkopávali autoritu existujícího sociálního pořádku.

Tento incident byl ovšem jen počátkem toho, co se dělo dále. Během 19. století došlo k několika konfrontacím mezi katolickou církví a konfuciánskou vládou, a mnoho korejských katolíků a misionářů zemřelo během perzekucí probíhajících v letech 1801, 1815, 1827, 1839, 1846 a 1866. Tyto konflikty přetrvávaly až do konce 19. století, kdy se zlomovým bodem stalo podepsání smlouvy s Francií v roce 1886.⁹⁸

⁹⁷ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 139-140

⁹⁸ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 141-144

Postoj protestantských misí k rituálům předků

Protestantismus má své počátky v Koreji podobné jako katolictví – byla zde spousta věřících ještě předtím, než do Koreje dorazili první misionáři. Někteří korejští obchodníci žijící na severozápadě země konvertovali na protestanskou víru skrze kontakt se západními misionáři sídlícími v Číně. Jeden z významných presbyteriánských misionářů, John Ross, pocházející ze Skotska, se zasloužil v r. 1877 o vydání první knihy zabývající se korejskou gramatikou v angličtině, dále sepsal historii Koreje a s pomocí korejských konvertitů vydal první kompletní korejský překlad Nového zákona.⁹⁹

O založení protestanské církve se v Koreji ovšem nejvíce zasloužili misionáři, kteří do země začali pronikat po roce 1885. Valná většina byla americké národnosti (cca 70 %), a téměř polovina z nich pocházela z presbyteriánské církve. Proto je v protestanské církvi v Koreji nejvlivnější americký protestantismus a převažují zde presbyteriáni.¹⁰⁰

Protestanští misionáři v Koreji zakázali rituál předků a označili jej za idolatrii. Pokud chtěli být noví konvertité pokřtěni, museli se ze všeho nejdřív vzdát tradičních rituálů předků a spálit či pohřbít tabulky předků. Misionáři také zakázali členům církve jezení či dotýkání se jídla, které v tradičních rituálech předků sloužilo jako obětní dar.

Na rozdíl od katolictví se ovšem protestantismus nedočkal výrazných perzekucí, jelikož konfuciánská vláda začala ztrácet své suverénní postavení a během 80. let 19. století povolila náboženskou svobodu. Avšak spor nastal kvůli zákazu rituálu předků. Mnozí konvertité, kteří se neúčastnili rituálů předků, se setkali se záporným postojem a někdy dokonce byli zmláceni zbylými členy rodiny či byli odstřiženi od místní komunity.¹⁰¹

Čchudo jebä (추도예배)

Čchudo jebä je křesťanská alternativa konfuciánských rituálů předků. První záznam o obřadu pochází z novinového článku z roku 1897, kdy jeden z konvertitů pozval členy kostela k sobě domů na obřad věnovaný jeho zesnulé matce. Zapálil svíci, provedl modlitby věnované Bohu ve jménu své matky, zpívali hymny, byla připomenuta matčina oddanost Bohu a její ctnosti, nechybělo bédování za její ztrátu a závěrečné modlitby. Lidé, kteří se

⁹⁹ Grayson, James H. 1999. The Free Library. *The Free Library*. [Online] 1. Říjen 1999. [Citace: 28. Červenec 2014.] <http://www.thefreelibrary.com/The+Legacy+of+John+Ross.-a057815598>

¹⁰⁰ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 145

¹⁰¹ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 146-147

zúčastnili tohoto neoficiálního obřadu, cítili, že je to překrásná forma rituálu česa (祭祀, 제사).¹⁰²

Ačkoliv křesťané nemohli provádět konfuciánský rituál předků, vykonávali namísto nich vzpomínkové obřady. V roce 1903 pan Son U-džong (손우중) zachovával první výročí od smrti matky a na večer pozval několik křesťanů. Zpívali hymny, modlili se, předčítali si pasáže Bible a poukazovali na její víru a skutky. Po mši sdíleli jídlo, které měla zesnulá ráda.¹⁰³

Postkonfuciánská Korea (1910 - současnost)

Po pádu konfuciánské dynastie přestal být křesťanský zákaz týkající se rituálů předků zdrojem sváru mezi církví a státem, ačkoliv i nadále tento výnos způsoboval trvalé rodinné, sociální a eklektické problémy. Japonsko okupovalo Koreu v letech 1910 - 1945, což způsobilo řadu sociálních a ekonomických změn, jejichž pozůstatky se v Koreji promítají dodnes.¹⁰⁴

Spory ohledně rituálu předků v roce 1920

V roce 1920 bylo v korejském tisku zveřejněno několik rozprav týkajících se rituálu předků a to vedlo k prohloubení tohoto společenského problému. Jeden z významných křesťanských vůdců I Sang-džä (이상재) publikoval článek, ve kterém tvrdil, že by mělo být dovoleno provádět rituály předků jako důkaz synovské oddanosti. Kdyby tradiční rituály sloužily k získání štěstí a požehnání živých, jednalo by se o pověřivost a idolatrii.¹⁰⁵

Toto tvrzení způsobilo povyk mezi ostatními křesťanskými představenými a v novinách nadále vycházely další články týkající se této problematiky. Pak ovšem náhle přišla silná cenzura ze strany Japonska a noviny byly suspendované.

¹⁰² Grayson, James Huntley. 2007. The Grieving Rite: A Protestant Response. *Religions of Korea in practise*. Princeton : Princeton University Press, 2007

¹⁰³ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 148

¹⁰⁴ Eckert, Carter J. a kol. *Dějiny Koreje*. str. 185

¹⁰⁵ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 150

Problém obřadů konaných v šintoistických svatyních v letech 1930 - 1940

Japonská koloniální vláda ve 20. letech postavila šintoistickou svatyni v Söulu a snažila se přinutit korejské občany navštěvovat šintoistické obřady v ní konané. Pro korejské křesťany navštěvování svatyní způsoboval dvojnásobný problém; nejenže by se jednalo o zesměšnění jejich národní identity, ale navíc by se jednalo o modlářský čin, který je proti jejich víře.

Jelikož si Japonci uvědomovali narůstající problém, japonská vláda v roce 1925 zveřejnila oznámení, že jsou šintoistické obřady věnovány národním předkům, tudíž mají patriotický charakter. V průběhu 30. let se zvyšoval nátlak ze strany Japonců na vykonávání šintoistických obřadů.¹⁰⁶

V roce 1937 se metodistická misie rozhodla přijmout řešení a souhlasila s japonskou interpretací patriotické podstaty rituálů. Následující rok přinutila japonská policie valné shromáždění presbyteriánské církve schválit rozhodnutí, že se obřady svatyně nekříží s křesťanskou vírou. Jakmile se hlavní dvě církve podvolily, všechny další protestantské církve a církevní organizace byly přinuceny se podřídit japonskému nátlaku. I přesto se našli protestanti, převážně presbyteriáni, kteří se odmítli podřídit, a to vedlo k zatčení zhruba dvou tisíců křesťanů.¹⁰⁷

Zatímco katolická církev v období japonské koloniální nadvlády zažívala spíše poklidné období, ve třicátých a čtyřicátých letech byla zatčena a zabita spousta protestantů, kteří se odmítli účastnit šintoistických obřadů. Po osvobození od japonské nadvlády v roce 1945 vznikly spory mezi těmi, co byli uvězněni, a těmi, kdo se účastnili šintoistických rituálů. Jejich nesváry nakonec vedly k rozdělení presbyteriánské církve.¹⁰⁸

Katolické svolení rituálů předků v roce 1939

V roce 1939 nově zvolený papež Pius XII. vydal edikt, ve kterém anuloval dekret vydaný v roce 1742. Tímto uznal společenskou podstatu rituálu předků a další čínské obřady. Na základě tohoto nového dekretu povolila korejská katolická církev provádění určitých rituálních úkonů, jako bylo např. klanění se před mrtvým tělem a nabízení obřadního jídla jakožto památka na zesnulého. Druhý vatikánský koncil (1962 - 1965) potvrdil tolerantní

¹⁰⁶ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*.str. 156

¹⁰⁷ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*.str. 157

¹⁰⁸ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*.str. 157-158

politiku dekretu z roku 1939, a výsledkem tohoto koncilu byl i pozitivnější přístup k reinterpretaci tradičních rituálů předků.¹⁰⁹

3.1.2 Změna národního konfliktu v rodinný

Podle historických údajů můžeme v korejské společnosti nalézt dvě obecná schémata týkající se rituálu předků za poslední dvě století. Jedno je střetnutí křesťanské církve a konfuciánské společnosti, z čehož vyvstal národní konflikt. Druhé je spor křesťanů uvnitř křesťanské církve, což má za následek duchovní a rodinný konflikt. Ačkoliv obě schémata kolidovala a koexistovala, postupem času se spor přesunul z prvního na druhý. Zatímco křesťanský zákaz rituálů předků způsobil konfrontace v konfuciánské společnosti, s postupem času pomalu slábly, ale vnitřní spory mezi křesťany jsou stále aktuální.

Pak Čang-won předběžně předpokládá, že tento mezník nastal někdy mezi čtyřicátými a padesátými lety 20. století, jelikož od konce 19. století do 50. let byly rituály předků národním problémem, kdy docházelo k mnoha sporům mezi křesťanskými církvemi a konfuciánskou společností. Zárnými příklady jsou např. incident z roku 1791, křesťanské perzekuce rozšířené po celé zemi, debaty v novinách ve dvacátých letech a šintoistické obřady ve třicátých a čtyřicátých letech.¹¹⁰

Během minulého století se ze silně konfuciánsky orientované Koreje stala bývalá konfuciánská země a problémy s rituály předků se staly vnitřní záležitostí křesťanské církve, především protestanské. S tím souvisí upadávaní vlivu konfucianismu a nárůst křesťanského vlivu. V dnešní době je stále výrazný problém pojetí rituálu předků mezi mnoha protestanty, a prozatím stále nedošlo ke shodě.¹¹¹

Biologická vs. duchovní rodina

Křesťanští konvertité se z počátku často setkávali s pohrdavým chováním ze strany rodiny a místních komunit, jelikož nevykonávali rituály předků. To jim často způsobovalo fyzické a finanční utrpení, a sociální ignoraci. Ačkoliv těžce snášeli tělesné tresty i finanční problémy, nejvíce bolestivou záležitostí bylo zavržení rodinou a exkomunikace.

¹⁰⁹ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 158-160

¹¹⁰ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 175

¹¹¹ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 175

Rodina byla jedním ze základů konfuciánské společnosti. Představovala přirozené prostředí pro morální výchovu, vytvářela „most“ mezi jednotlivcem a společností.¹¹² Aby rodina nadále prosperovala, praktikovala rituály předků, což byl základ přenášení rodinných tradic. Biologická rodina byla v konfuciánském světě základem společnosti i země. Korejský termín pro stát - *kukka* (國家, 국가) je vytvořen ze slov *kuk* (國, 국) znamenající národ a *ka* (家, 가) znamenající rodinu. Synovská oddanost rodině a předkům byla dále rozšířena na loajalitu králi a státu. Jakmile křesťanští konvertité přestali vykonávat rituály předků, vyvolalo to rodinnou i státní hrozbu.

Křesťanství do korejské společnosti naopak přineslo nové pojetí rodiny, tzv. „duchovní rodiny“, kterou spojuje víra. Nejenže křesťanská církev ohrožovala konfuciánský společenský systém zákazem rituálů předků, zároveň přinesla egalitářství – s lidmi by se mělo zacházet jako s rovnými bez ohledu na pohlaví, náboženské vyznání a sociální postavení. To se zalíbilo mnoha občanům a malému množství intelektuálů, vedlo to ovšem k oslabení konfuciánsky orientované země, což způsobilo perzekuci křesťanů ze strany konfuciánské vlády.¹¹³

Neustálé křesťanské dilema – mezi Bohem a předky¹¹⁴

Jedním z hlavních důvodů, proč křesťanství zakázalo rituály předků, byly údajné idolatrické praktiky. Podle prvního a druhého přikázání:

„Nebudeš mít jiného boha mimo mne. Nezobrazíš si Boha zpodoběním něčeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující.“¹¹⁵

Mnozí misionáři a korejští křesťané považovali tabulky předků za modlu a klanění se k nim za modlářství. Proto se mnoho křesťanů zbavilo tabulek předků spálením či zakopáním do země.

¹¹² **Andělová, Petra a Heroldová, Helena. 2005.** Konfucianismus. [autor knihy] Blanka Knotková-Čapková. *Základy asijských náboženství II. díl.* Praha : Karolinum, 2005, str. 79

¹¹³ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 176-178

¹¹⁴ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 177-178

¹¹⁵ Exodus 20, první a druhé přikázání. Jedná se o český ekumenický překlad.

Zdroj: <http://www.bible.net.cz/app/b/Exod/chapter/1>

Když si Korejci měli vybrat mezi „synovskou oddaností vyjádřenou rituálem předků“ a „oddanosti Bohu“, byli postaveni před věčné dilema. V mnoha případech se raději vzdali své víry a vrátili se zpět k rodinným tradicím.

Mnozí Korejci po upuštění rituálu předků v den smrti svých příbuzných pociťovali prázdnotu. Také si uvědomovali, že synovská oddanost není jen konfuciánská myšlenka, když je proto nekřesťané osočili z toho, že věří v náboženství, které degraduje synovskou oddanost, vyvrátili jejich tvrzení pátým přikázáním:

„Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“¹¹⁶

Křesťanská služba na památku předků získala pevné postavení jako protestanská verze rituálu předků.¹¹⁷

Konfuciánské prvky v korejském protestantismu

S příchodem západních misionářů do Koreje došlo ke střetu katolické církve a korejské kultury. Misionáři se pokusili vymýtit původní kulturní tradice. Poté se pokoušeli do korejské kultury začlenit křesťanské evangelium a západní kulturu. Tento přístup převažuje v korejském protestantismu. Jeden z případů můžeme nalézt v hudbě – zatímco bylo běžné hrát při bohoslužbě na západní hudební nástroje, jako je např. klavír, varhany, kytara a někdy i dokonce bicí, hraní na korejské tradiční hudební nástroje na církevní půdě zůstalo tabu až do 90. let.

Ačkoliv mnoho protestantů zastávalo záporný postoj k původním zvyklostem, mnoho konfuciánských a šamanistických prvků zůstalo hluboce zakořeněno v protestanském církevním životě. Příkladem je hierarchie v administrativě církve. Ačkoliv jsou jednotliví představitelé voleni demokraticky, starší jedinci ve většině případů obdrží vyšší post. Stejný jev můžeme nalézt i ve službách na památku předků.¹¹⁸

¹¹⁶ Exodus 20, páté přikázání. Jedná se o český ekumenický překlad.

Zdroj: <http://www.bible.net.cz/app/b/Exod/chapter/1>

¹¹⁷ *Christianity and state Shinto in colonial Korea: a clash of nationalism and religious beliefs.* Grayson, James H. 1993. 2, 1993, DISKUS, Sv. 1, stránky 13-30

¹¹⁸ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 180-181

Křesťanský úspěch v nejvíce konfuciánsky orientované zemi¹¹⁹

Na otázku jak je možné, že v Koreji došlo k nevídané popularizaci křesťanství i přes to, že kladlo odpor vůči rituálům předků, se snažila ve svých studiích odpovědět spousta autorů. Pak Čang-won ve své práci zmiňuje, že na jednu stranu křesťanský zákaz tradičních obřadů předků byla jednou z velkých překážek pro křesťanské misie, na druhou stranu to byl i kladný důvod přestoupit na křesťanství.

Jak dokazuje dopis z roku 1790, většina intelektuálů v konfuciánské Koreji dodržovala přísné rodinné tradice týkající se rituálů předků, a nemohla konvertovat k novému náboženství. Pro konfuciánské rodiny z elitního rodu nebyla konverze běžná. Naopak lidé z nižších vrstev či méně striktních konfuciánských rodin byli více ovlivnitelní křesťanskými misemi. Vykonání mnoha rituálů předků během jednoho roku pro ně znamenalo velkou finanční zátěž, kterou si mnoho rodin nemohlo dovolit. Příprava speciálního obřadního jídla byla fyzicky náročná pro ženy. V těchto případech znamenal zákaz rituálů předků určitou přitažlivost, především pro ženy, které připravovaly hostinu, ale celého obřadu se nesměly účastnit. Tato zátěž se odrazila především na vdaných ženách, které po konverzi nakonec vedly do kostela i své manžele a děti. Zdá se, že jedním z dalších faktorů přispívajících k popularitě křesťanství, je i protestanská alternativa obřadů předků, tzv. *čchudo jebü*.

3.2 Modernizace a urbanizace

Od 60. let prošla Korea velmi rychlým ekonomickým rozvojem a modernizací, ačkoliv kulturní aspekt společnosti zůstal pozadu oproti náhlému vývoji ekonomiky. Systém hodnot a společenských zvyků ve většině případů začne projevovat známky změny až po určité době, během níž došlo ke změnám v jiných sektorech společnosti. Jedním z těchto případů je změna v korejských pohřebních zvycích, které se významně projevují v 80. letech, tzn. po více jak dvaceti letech nerušené industrializace a urbanizace.¹²⁰

Jedna z výrazných změn nastala i v oblasti bydlení. Nejoblíbenějšími typy obydlí byly rodinné domy, řadové domy a byty. Dle korejských měřítek byly řadové domy nejvýše čtyřposchodové, byty nacházející se v panelových domech či mrakodrapech jsou budovy, které mají alespoň pět pater. Dříve byly nejoblíbenějším obydlím rodinné domky,

¹¹⁹ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 183

¹²⁰ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea.* **Lee, Hyun Song.** 1996. str. 49

s narůstajícím počtem obyvatel žijících ve městech ovšem vzrůstala popularita ostatních typů příbytků.

Jižní Korea se řadí mezi jednu z nejvíce zalidněných zemí, co se hustoty obyvatel týče. Podle informací ministerstva bezpečnosti a veřejné správy činí počet obyvatel k dubnu 2014 přes 51 miliónů obyvatel, což je 513 obyvatel na km².¹²¹ Z toho 48 % obyvatel žije v Söulu a okolí a 82 % obyvatel žije v městských oblastech.¹²² Se stěhováním do měst a změnou obydlí souvisí vymizení zahrad (*madang*, 마당), na kterých se konaly rodinné shromáždění a události, mezi nimi i pohřební rituály. To způsobilo zájem lidí o pohřební síně, které se hojně začaly stavět v 90. letech.¹²³

3.2.1 Náboženské zastoupení v Jižní Koreji

Podle vládních statistik z roku 2005 vyplývá, že se téměř polovina obyvatel nehlásí k žádnému vyznání.¹²⁴ Početně nejvíce zastoupeným náboženstvím je křesťanství, ke kterému se hlásí téměř 30 % obyvatel. Z toho téměř dvě třetiny křesťanů tvoří protestanti a třetinu katolíci. Druhým nejpočetnějším náboženstvím v Jižní Koreji je buddhismus a příslušníci jiných náboženských skupin nepřesahují 1 %.

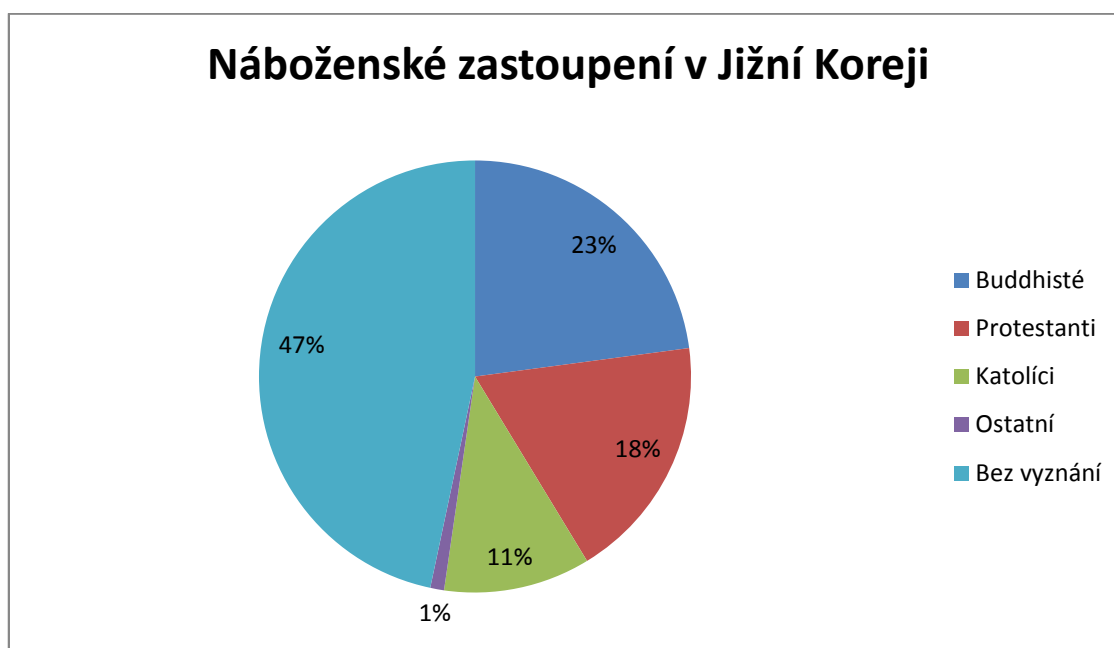
¹²¹ Více na: www.mospa.go.kr

¹²² Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/south-korea/population-density-people-per-sq-km-wb-data.html>

¹²³ *Funerary transformations in contemporary South Korea*. Park, Chang-won. 2010. Taylor & Francis Group, 2010, Sv. 15., str. 28

¹²⁴ V roce 2005 populace Jižní Koreje činila 47 milionů obyvatel, z toho téměř 25 milionů bylo věřících.

Graf 2: Náboženské zastoupení v Jižní Koreji v roce 2005

Zdroj: <http://kostat.go.kr>

3.2.2 Přepis Bible

Pak Čang-won považuje tento nový fenomén za nový druh obřadu, tzv. „rituál před smrtí“.¹²⁵

Jeho vznik se datuje do konce 80. let, kdy dochází mezi korejskými křesťany nezávisle na vyznání, věku, pohlaví a povolání k nárůstu popularity přepisu Bible. S blížící se smrtí chtějí staří lidé udělat něco významného pro sebe a pro svou rodinu a také chtějí zanechat něco duchovního svým dětem. Pro mnohé se tímto stalo přepisování Bible, a snaží se udělat co nejvíce vlastnoručních kopií, co to jen jde. Většinou se jedná o stejný počet kopií, kolik mají dětí. Po dokončení se vlastnoručně přepsaná Bible stává rodinným dědictvím a náboženskou inspirací pro širší křesťanskou veřejnost.¹²⁶

Poprvé se tento jev vyskytl v roce 1987, v presbyteriánském kostele Tongin, kdy pastor Či Sang-sop (지상섭) doporučil skupině žen přepsat Knihu přísloví Starého zákona během dvou měsíců. K jeho překvapení se mu vrátilo 42 přepisů a většina účastnic tvrdila, že dosáhla určitého „duchovního zážitku.“¹²⁷

¹²⁵ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites* str. 1

¹²⁶ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str.. 57

¹²⁷ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str.. 58

Další rok se kostel rozhodl vést kampaň za přepis Starého a Nového zákona, při příležitosti dvacátého výročí založení kostela a pořádání letních olympijských her v Söulu. Považovali to za významné cvičení oslavy duchovních a národních událostí. Členové kongregace se účastnili kampaně, která se konala i následující roky. Účastníci této kampaně tvrdili, že získali hlubší poznání Božího slova, duchovního vzrůstu, zlepšení rodinné soudružnosti, především mezi snachou a tchýní, a v některých případech i zázračného vyléčení chronické nemoci.¹²⁸

V přepisu Bible můžeme vidět souhru mezi křesťanskými a konfuciánskými hodnotami, jež se odráží především v konfuciánské „lásce k učení“. Bible pro Korejce představuje jak zdroj víry, tak i zdroj učení. Tento úkon také zahrnuje křesťanskou lásku k náboženství a konfuciánskou rodinnou solidaritu.¹²⁹ Zároveň v tom můžeme vidět další druh přechodového rituálu, kdy se lidé snaží připravit na odchod do onoho světa.

3.2.3 Změny v pohřebních obřadech

Pohřební obřady se skládají ze dvou druhů ceremonií – jeden se pořádá v domově a druhý na hřbitově. V posledních letech se obřady konající se v domově zjednodušily, ale jejich účel zůstal stejný – vypořádání se s mrtvým tělem a pomoc rodině zesnulého vrátit se zpět do normálního života. Pomocí řad obřadů se oddělí mrtvý od živých a tyto obřady můžeme rozdělit do dvou částí, které jsou určeny zvlášť pro živé a zvlášť pro mrtvé.

V dřívějších letech zahrnovalo disponování s mrtvým tělem 15 oddělených postupů, dnes jsou pouze 4. Tělo je umístěno do rakve podle následujících obřadů:¹³⁰:

- 1) Sledování umírajícího člověka (*imdžong*, 臨終, 임종). Když se blíží smrt, pokoj je vyklizen a po boku skomírajícího člověka sedí jeho dcery a synové a drží ho za ruku, dokud naposledy nevydechne.
- 2) Uspořádání mrtvého těla (*susi*, 收屍, 수시). Ruce zemřelého jsou položeny na jeho břicho a tělo je umístěno na dřevěnou desku zvanou *čhilsöngpchan* (七星板, 칠성판). Poté je tělo přikryté bavlněnou látkou.

¹²⁸ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 58

¹²⁹ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 80-81

¹³⁰ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea*. Lee, Hyun Song. 1996. místo neznámé : Korea Journal, 1996, str. 53

- 3) Oznámení pohřbu (*palsang*, 發喪, 발상). Poté, co bylo tělo přemístěné na *čchilsōngpchan*, jsou sousedé a přátelé obeznámeni o smrti a posléze jim je přidělena určitá funkce.
- 4) Oblékání a umístění mrtvého těla do rakve (*jōmsŭp* a *ipkwan*). 24 hodin po smrti je tělo omyto pomocí navlhčených ručníků a několik zrněk obilí je umístěno do úst. Tělo je svázané několika pruhy bavlny a oděno do speciálního oblečení vyrobeného z juty. Poté je tělo přemístěno do rakve, která je posléze zavřena. Řada rituálů doprovázející uložení těla do rakve umožňuje živým symbolicky ukončit veškeré vztahy s mrtvou osobou. V tuto chvíli je přerušeno veškeré spojení skonalého s jeho rodinou. Tyto obřady znázorňují, že živí už nadále nesdílí stejný svět jako mrtvý a jsou od sebe navzájem rozděleni.

Druhá řada pohřebních obřadů zajišťuje pozůstalým společenské uznání a zajišťuje upevnění komunity. Dříve byly tyto postupy velice složité a konvenční, dnes jsou mnohem jednodušší a účelové.

- 1) Přijímání návštěvníků ve smutečním oděvu (*sōngbok*, 成服, 성복). Pozůstalí členové rodiny na sobě mají smuteční oděv a s návštěvníky si vyměňují hluboké úklony a nabízí oběti u fotky zesnulého. Návštěvníci utěšují pozůstalé slovy „Je mi líto vaší ztráty.“ Tímto způsobem pozůstalí oficiálně získávají společenské uznání smrti a upevnění vztahů v rámci komunity.
- 2) Nabízení obětí, když je rakev vynášena z domova (*parin če*). Duše zemřelého formálně opouští domov, když je nabídnuta oběť ve chvíli odchodu z pohřebiště. Tato oběť je poslední chvílka, kdy členové rodiny a zesnulý sdílí stejné fyzické místo na světě. Tímto obřadem pozůstalí projdou druhou fází odloučení od zemřelého.¹³¹

3.2.4 Specifické prvky obřadů

Bujaré pohřby¹³²

Jedním ze znaků tradičních korejských pohřbů je jejich bujarost, což se promítá i v současnosti. Bouřlivá atmosféra má pomoci pozůstalým překonat jejich smutek ze ztráty

¹³¹ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea*. Lee, Hyun Song, str. 54

¹³² Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 116-180

blízkého. Následující tři elementy dopomáhají k bujaré atmosféře – velká účast lidí na pohřbu, pohřební jídlo a korejské karetní hry.

Vysoká návštěvnost pohřbu je měřítkem toho, jak byl či nebyl jedinec za svého života ctnostný. Čím větší počet návštěvníků přijde, tím je atmosféra živější a hlučnější. Dalším důležitým prvkem je pohřební jídlo podávané účastníkům pohřbu. Na hostině jsou podávány nápoje, ve většině případů alkoholické, ovšem v případě protestantských pohřbů nealkoholické. Místnost, kde se provádí pohřeb, je rozdělena na dvě části – v prvním pokoji je umístěna rakev (v případě nemocničních pohřebních síní je rakev umístěna ve speciálním chladicím boxu v oddělené místnosti a je nahrazena fotkou zesnulého) a v druhém jsou připravené stoly s občerstvením. Návštěvníci nejdříve vstoupí do první místnosti, kde vyjádří svou soustrast rodině zesnulého, a poté se přesunou do druhé místnosti. Jelikož musí někdo z pozůstalých v době smutečního období přijímat návštěvníky v prvním pokoji, nejbližší přátelé rodiny s nimi tráví čas i v noci a často si krátí dlouhou chvíli hraním karet.

Darování peněz jako projev soustrasti

Darování peněz rodině, která je součástí speciální události, je fenomén přetrvávající v korejské společnosti. Jestliže se návštěvníci účastní pohřebního obřadu, pozůstalým přinesou bílou obálku, v níž se nachází hotovost či šek. Na obálce je černým písmem napsána krátká kondolence a z druhé strany je připsána suma daru a jméno a adresa dárce. U vstupu se většinou nachází speciální krabice, nebo jeden z pozůstalých tyto dary přijímá. Přímo na místě nebo později doma si rodina zaznamenává údaje o přijatých darech do speciální knihy.

Částka se většinou liší podle vztahu jedince se zesnulým či jeho rodinou a závisí na jeho finanční situaci. Většinou platí, že čím bližší přítel, tím vyšší částka. V mnoha případech výše částky závisí na tom, kolik peněz rodina věnovala na předchozích rituálech.¹³³

3.2.5 Změna pohřebiště

V tradiční společnosti se smrt dělila na dobrou a špatnou. Jestliže se člověk během svých posledních chviliek nacházel v domově obklopen svou rodinou, představovalo to dobrou smrt. Jestliže ale zemřel při nehodě či během svých cest, jednalo se o špatnou smrt. Pokud tedy

¹³³ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 128-130

člověk zemřel špatnou smrtí, jeho tělo nebylo přeneseno do domu a bylo pohřbeno bez jakýchkoliv obřadů. Tento zvyk byl běžný ještě v 70. letech minulého století, v 80. letech se postupně začínal hroutit.

V polovině 80. let začalo v rámci městské střední třídy docházet k přesunu pořádání obřadu z domova do márnice, které se nacházely v nemocnicích. Původním cílem márnice bylo pouze uchovávání těla, postupně ale začaly plnit nové funkce. Během korejské války byly márnice taktéž využívány k pořádání pohřebních obřadů, jelikož byla většina domovů zničena. Také se často využívaly v případech smrti v nemocnicích či při nehodách. Mnozí z těchto mrtvých byli chudí lidé, kteří si nemohli dovolit provést pohřeb doma. Až do 80. let nebyly márnice považovány za příhodné místo k pořádání pohřbu.¹³⁴

Korejský sociolog Lee sesbíral data nekrologů z novin z let 1985 - 1995, která zobrazují oblíbená místa konání pohřbu střední a vyšší třídy. Zatímco v roce 1985 byl na první příčce domov, o deset let později nabírají na popularitě márnice v nemocnicích.¹³⁵

Tabulka 1: Preferované místo vykonávání pohřbu v průběhu let 1985 - 1995

Místo pohřbu	1985	1989	1992	1995
Domov	235 75,3 %	294 60,4 %	416 50,0 %	297 37,5 %
Nemocnice	61 19,6 %	172 35,3 %	379 45,6 %	480 60,6 %
Ostatní	16 5,1 %	21 4,3 %	37 4,4 %	15 1,9 %
Celkem	312	487	832	792

Zdroj: Change in Funeral Customs in Contemporary Korea. Lee, Hyun Song. 1996. Korea Journal, 1996, str. 56

Konání obřadů v márnici iniciovala střední a vyšší třída, které později imitovala nižší třída. Aby se od sebe rozlišily, vybírali si bohatí lidé především prestižní nemocnice, kde tento obřad prováděli.¹³⁶ Od poloviny 80. let se začalo rýsovat nové schéma pohřebního rituálu – úmrtí v domě, konání obřadu v márnici nemocnice a poté pohřbení těla na veřejném či rodinném hřbitově.

Nárůst pohřebních síní

¹³⁴ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea. Lee, Hyun Song. 1996. str. 55*

¹³⁵ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea. Lee, Hyun Song. 1996. str. 55-56*

¹³⁶ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea. Lee, Hyun Song. 1996. str. 56*

Jelikož bylo ilegální využívat márnice k pohřebním obřadům,¹³⁷ snažila se vláda s tímto problémem tiše vypořádat a v roce 1993 legalizovala konání pohřbů v nemocničních márniciích, bylo ovšem nutné zajistit řádné vybavení těchto již existujících místností. Od roku 1996 také zavedla hypoteční systém, aby pomohla v rozmachu již dosavadních márnice a stavbě nových pohřebních síní nacházejících se v areálech nemocnic.¹³⁸

Nová rodinná kolumbária

S nárůstem kolumbárií v 90. letech vznikla nová forma těchto institucí – rodinná kolumbária (*kadžok napkolmjo*, 가족 납골묘).¹³⁹ Vejde se do něj zhruba 10 - 40 uren a jeho vnějšek připomíná tradiční hroby – mohyly. Na rozdíl od tradičních hrobů ovšem nepojmou pouze jedno tělo, ale vejdu se do ní generace rodinných příslušníků. Rodinná kolumbária se plní postupně zleva doprava.

Pohřební síně, krematoria a kolumbária

Jedním z důležitých rysů těchto institucí je to, že zobrazují společnost plnou náboženských diferenciací. Tyto budovy mají rozdělené místnosti podle náboženského vyznání zákazníka. Často dochází k tomu, že se v jednom rohu místnosti koná buddhistický obřad a v druhém např. protestantský. Mnoho veřejných kolumbárií je rozděleno na několik oblastí, jejichž zastoupení je následovné – buddhistické, protestantské, katolické a oblast pro lidi bez vyznání.¹⁴⁰

3.2.6 Historie kremací

Kremace do roku 1953

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, Korea byla vystavována vlivům mnoha náboženství a filosofických směrů, mezi nimiž byl nejvýznamnější buddhismus, konfucianismus, taoismus, šamanismus a v neposlední řadě také křesťanství. Všechny tyto vlivy se projeví i v rituálech týkajících se smrti. Konflikt nastal mezi buddhismem

¹³⁷ Márnice byly určeny k uchování těla, většinou na dva až tři dny.

¹³⁸ *Funerary transformations in contemporary South Korea*. Park, Chang-won. str. 20

¹³⁹ *Funerary transformations in contemporary South Korea*. Park, Chang-won. str. 28

¹⁴⁰ Park, Chang-won. *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 125

a konfucianismem v chápání toho, co následuje po smrti. Zatímco buddhisté spalovali mrtvé v naději, že se oprostí od své fyzické existence a dosáhnou ráje a jejich ostatky následně rozprášili, konfuciáni byli pohřbeni, aby si zachovali ducha, který putoval mezi živými a mrtvými. Jestliže dosáhli předci v zemi míru, tak jejich potomci na zemi našli klid.¹⁴¹

Ačkoliv se novodobá kremace začala využívat na začátku 20. století, tak se používání buddhistické kremace datuje do období Tří království (1. století př. n. l. - 7. století n. l.), kdy do Koreje v 6. století skrze Čínu začal pronikat buddhismus.¹⁴² Buddhismus začal brzy dominovat a kremace se stala populární v období Sjednocené Silly (676 - 935) a království Korjō (918-1329), kde byl buddhismus státním náboženstvím. Během období Sjednocené Silly byla těla osmi z 27 králů spálena, o čemž svědčí archeologické nálezy uren, což naznačuje velkou popularitu kremací.¹⁴³ Během období království Korjō (918–1392) byly pohřební rituály silně ovlivněny buddhistickými tradicemi, i když už v té době byl konfucianismus považovaný za důležitou politickou ideologii. Lidé z Korja často čekali na smrt v buddhistických kláštorech a buddhistické obřady byly rozšířeny jak mezi aristokracií, tak mezi obyčejnými lidmi. S příchodem konfuciánsky orientovaného království Čosŏn a vlivu Zhū Xīho knihy „Rodinné rituály“ se od buddhistických kremací postupně opustilo a převážilo pohřbívání do země. Ačkoliv byla na počátku království Čosŏn kremace stále oblíbená u obyčejných lidí, neustálé zákazy ze strany konfuciánského režimu vedly k jejímu postupnému vymizení.

V období japonské koloniální nadvlády (1910 - 1945) byl v roce 1912 Korejcům představen systém veřejných hřbitovů a moderní způsob kremace. Účelem bylo podporovat kremace a veřejné hřbitovy a zakázání dlouholeté tradice pohřbívání těl na soukromých či rodinných hřbitovech. Jednalo se o zákon, který uvolnil zákaz kremací vydaný v roce 1470 konfuciánsky orientovanou vládou.¹⁴⁴ V rámci sluneční politiky¹⁴⁵ generálního guvernéra Saitá Makoty nastalo uvolnění některých zákonů, mezi nimi bylo i respektování korejské kultury, tzn. regulování tradičních korejských pohřebních praktik, včetně nařízení týkajících se hřbitovů, krematorií, pohřbívání do země a kremací.¹⁴⁶

¹⁴¹ Deuchler, Martina. 1992. *The Confucian Transformation of Korea: A Study of Society and Ideology*. Harvard University Asia Center, 1992, str. 197

¹⁴² Eckert, Carter J. a kol. *Dějiny Koreje*. str. 32-34

¹⁴³ Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H. 2005. *Encyclopedia of Cremation*. Ashgate, 2005. str. 289

¹⁴⁴ *Funerary transformations in contemporary South Korea*. Park, Chang-won. str. 22

¹⁴⁵ Naoko se jednalo o mírnější politiku, kdy vláda zaujímala smířlivý postoj, avšak jednalo se především o upevnění japonské správy a policejní kontroly v Koreji.

¹⁴⁶ Brudnoy, David. 1970. Japan's Experiment in Korea. *Monumenta Nipponica*. Vol. 25, 1970, Sv. ½, str. 174

Po otevření prvního krematoria v roce 1930 v Söulu následovalo stavění dalších krematorií. Japonská vláda se tímto způsobem snažila v rámci své koloniální politiky propagovat kremace namísto tradičních korejských zvyků. Korejci se ovšem zdráhali spalovat těla zemřelých kvůli odporu k násilné japonské politice a také toužili nadále udržovat tradiční způsob pohřbívání do země. Kremace ovšem nebyla zavedena ani v průběhu korejské války (1950 - 1953).¹⁴⁷

Kremace od roku 1953

Od 50. do poloviny 90. let byla kremace považována za sociální tabu. Jedním z důvodů byl ten, že po šest století silně konfuciánsky orientovaná společnost nepovažovala spálení těla za vhodný způsob prokázání synovské oddanosti. Dále se Korejci na kremaci dívali jako na pozůstatek japonské koloniální nadvlády a nedostatečné vybavení krematorií jen přispělo k negativnímu postoji lidí. Tudíž se kremace praktikovala především v případech chudých lidí žijících v příměstských oblastech, dále v případě úmrtí dětí, svobodných lidí či v jiných situacích, kdy člověk zemřel nešťastnou smrtí, jakou byla např. sebevražda. I přes výrazný vliv buddhismu v moderní korejské společnosti nebyla kremace v jeho kruzích oblíbenou pohřební praktikou.¹⁴⁸

Tabulka 2 Podíl kremací během let 1955 - 2005

Rok	1955	1970	1981	1991	1995	2000	2005
Podíl	5,8 %	10,7 %	13,7 %	17,8 %	22,0 %	33,7 %	52,6 %

Zdroj: Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H. 2005. Encyclopedia of Cremation.str. 290

Kremace od devadesátých let

Na začátku 90. let se stala fundamentální reforma pohřební kultury hlavní sociální záležitostí. Tento problém nastal z důvodu hřbitovů rozprostírajících se po celé zemi. Podle zprávy by do roku 1998 pohřebiště zabírala zhruba 1 % (998 km²) hrubé půdy Jižní Koreje (99 434 km²), což je větší oblast, než zabírá hlavní město Söul (605 km²). Zhruba 9 km² bylo ročně přeměněno na pohřební půdu. Navíc krajina kvůli vzrůstajícímu se počtu pohřebišť

¹⁴⁷ Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H. 2005. *Encyclopedia of Cremation*.str. 290

¹⁴⁸ Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H. 2005. *Encyclopedia of Cremation*.str. 290

a zanedbaných hrobů chátrala, a kolem Söulu a dalších větších měst stoupal nedostatek místa k pohřbívání do země.¹⁴⁹

Od 90. let jihokorejská vláda zahájila nový program, který podporoval kremace a snažil se o snížení počtu pohřbů do země. Dále se snažil modernizovat stávající krematoria, kolumbária a další podobné ústavy. Ze začátku ovšem vláda čelila silné opozici ze strany politiků, konfuciánů a veřejnosti. V roce 1993 byl nový pohřební návrh zamítnut Národním shromážděním. S drobnými úpravami byl opět předložen v roce 1997, kdy byl opět zamítnut.¹⁵⁰

Ačkoliv tento návrh zpočátku neuspěl, o problematiku se začala zajímat média, občanská a akademická sdružení a náboženské organizace. Během roku 1998 se negativní vnímání kremací začalo postupně měnit. Svůj podíl na tom má i Čchö Čong-hjun, bývalý ředitel společnosti SK Group, který ve své závěti zanechal přání, aby byl po své smrti zpopelněn a aby byla pro společnost vystavěna nová krematoria.¹⁵¹ To vzbudilo velký ohlas u veřejnosti, která začala vnímat, co hlásají kampaně a skupiny podporující kremace. Revidovaný zákon z roku 2001 zpřísnil pravidla týkající se velikosti hrobu a omezil dobu, po kterou je možné ho udržovat, na 60 let, což vedlo ke zvýšení kremací.¹⁵²

Jedním z dalších faktorů, který vedl ke zvýšení počtu kremací, byly silné deště, které sužovaly obyvatele v srpnu roku 2008. Mnoho hrobů bylo zničeno a více než 4 000 národních hřbitovů bylo poškozeno. Ačkoliv se v letech 1998 až 2010 zvýšil počet krematorií ze 45 na 52, většina z nich je k nalezení v hustě zalidněných oblastech. Mnoho oblastí ovšem není pokryto a lidé z tamních částí země nejenže musejí cestovat dlouhé vzdálenosti, ale platí vyšší poplatky. Stavění nových krematorií je omezené kvůli nesouhlasu místních obyvatel, jelikož spouště lidí stále nepřijde kremace dostatečně důstojná.¹⁵³

¹⁴⁹ **Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H. 2005.** *Encyclopedia of Cremation*. str. 290

¹⁵⁰ *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea*. **Lee, Hyun Song**. str. 23

¹⁵¹ **2010.** SK. SK. [Online] 3. Březen 2010. [Citace: 26. Červenec 2014.]

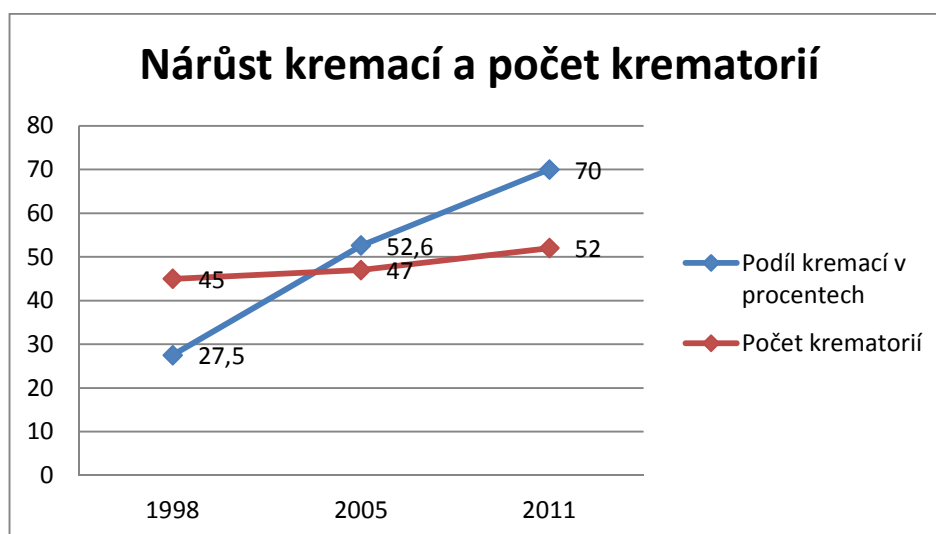
<http://www.sk.com/Channel/News/view/993>

¹⁵² *Funerary transformations in contemporary South Korea*. **Park, Chang-won**. str. 24

¹⁵³ **Lee, Seung-nyeong a Ha, Sun-young. 2012.** Korea JoongAng Daily. *Korea JoongAng Daily*. [Online] 3. Únor 2012. [Citace: 20. Červenec 2014.]

<http://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2947849>

Graf 3: Nárůst kremací a počet krematorií v letech 1998 - 2011

Zdroj: <http://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2947849>

Reakce křesťanů na kremaci

Ačkoliv přemístění pohřbu z domu do nemocnice nezpůsobilo mezi křesťany nijak velké pozdvižení, kremace způsobily pravý opak. Zatímco do roku 1990 o kremacích nepadla téměř žádná zmínka, jelikož pohřbení do země bylo považované za klasický způsob uchování těla mezi křesťany a Korejci všeobecně. Kvůli problémům způsobeným pohřbíváním do země se na přelomu 21. století začalo debatovat o eklektických záležitostech a křesťanských organizacích podporující kremace. Zatímco katolíci zastávají jednomyslný názor za podporu kremací, protestanti mají protichůdné reakce – liberální protestantské denominace zastávají kladný názor, zatímco konzervativní protějšci nesouhlasí se spalováním těla.¹⁵⁴

V roce 1964 vydala katolická církev pokyny ke zrušení zákazu kremací z roku 1886. I přes to katolíci nadále preferovali pohřeb do země. Jelikož se ale hřbitovy začaly rychle plnit, započala katolická církev v 90. letech řešit potíže s nedostatkem místa. Navrhla dvě metody, omezení využití hrobů na dvacet let a zavedení kolumbárií na hřbitově, kam by se umísťovaly pozůstatky kostí. Na konci 90. let spousta významných katolíků uvedla ve své vůli, že se po smrti nechají spálit.¹⁵⁵

V roce 1998 rozjel ministr, který byl protestantem, kampaň na podporu kremací a otevřel „Křesťanské centrum na podporu kremací“. Na přelomu 21. století proběhlo mnoho

¹⁵⁴ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 101

¹⁵⁵ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 101-102

konferencí, seminářů a veřejných přednášek zaměřených na protestanty zabývající se problematikou spalování těl. Díky pozitivnímu přístupu vznikla spousta nových kolumbárií orientovaných pouze na křesťany, v únoru 2002 bylo např. založeno první protestantské kolumbárium ve městě Čöndžu.¹⁵⁶

Některé protestantské církve zavedly nový způsob zacházení se spálenými ostatky zvaný *čumobidžang*. Tyto církve vytvořily malou pamětní zahradu, na níž postavily kámen. Poté, co jsou spálené ostatky kongregace přeneseny na zahradu, a je vykonán konečný obřad před pamětním kamenem, je popel rozprášen po zahradě.¹⁵⁷

3.2.7 Výzkum společnosti Gallup¹⁵⁸

V roce 2006 zveřejnila společnost Gallup výsledky průzkumu korejské pohřební kultury, které probíhaly v letech 1994, 2001 a 2005. Průzkum ukázal, že zatímco v roce 1994 kremace preferovalo 33 % dotazovaných, během následujících deseti let došlo k radikálnímu vzrůstu na 78 %. Také místo, kde se prováděly pohřby, se změnilo. Během let 1994 a 2001 došlo k nárůstu využívání nemocničních márníc, které upřednostňovalo 68,8 % dotazovaných, vzrostl počet pohřebních síní na 20,7 % a kleslo využití domovů na 6,9 %, dále katedrál, kostelů, chrámů a dalších náboženských institucí na 3,6 %. Z průzkumu také vychází najevo, že počet žen, které preferují kremaci, je vyšší (80,6 %) než počet mužů (74,8 %). Co se týče věku, ženy ve svých dvacátých, třicátých a čtyřicátých letech z 80 % upřednostňují kremaci, zatímco ženy nad padesát z 69 %.

Na otázku, jaký způsob uchovávání popela lidé preferují, odpovědělo 53 % dotazovaných, že volí kolumbárium (*napkoldžang*, 납골장), 28 % rozprášení popelu v horách (*sankoldžang*, 산골장) a 18 % umístění u stromu na hřbitově (*sumokdžang*, 수목장).

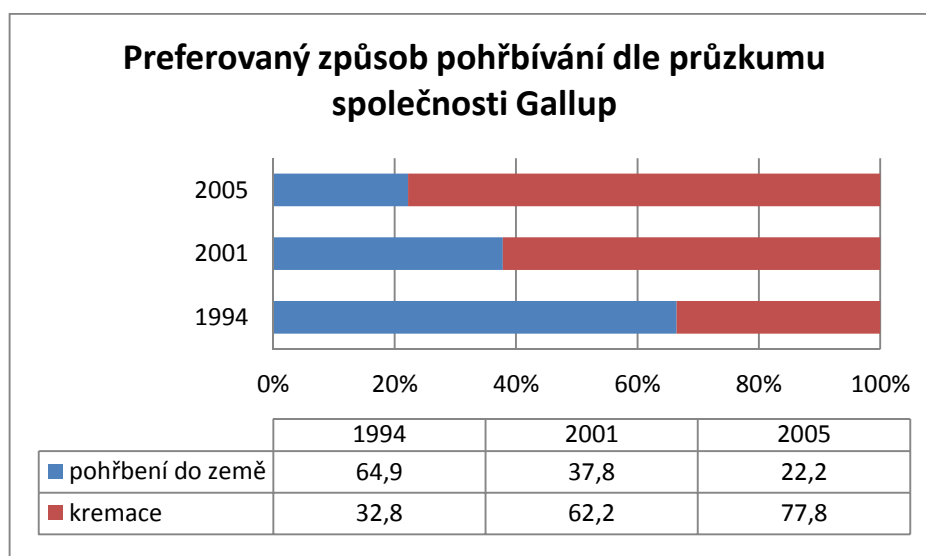
¹⁵⁶ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str. 102 - 103

¹⁵⁷ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches.* str.. 103 – 104

¹⁵⁸ **2006.** Gallup Korea. *Gallup Korea.* [Online] 13. Březen 2006. [Citace: 20. 7 2014.]

<http://www.gallup.co.kr/gallupdb/reportContent.asp?seqNo=135&pagePos=4&selectYear=&search=&searchKeyword=>

Graf 4: Pohřbívání a kremace v letech 1994 – 2005 podle výzkumu společnosti Gallup

Zdroj:

<http://www.gallup.co.kr/gallupdb/reportContent.asp?seqNo=135&pagePos=4> &selectYear=&search=&searchKeyword=

3.2.8 Průběh obřadu

Následující popisy průběhu obřadů pocházejí zejména ze zkušeností cizinců, kteří se účastnili pohřbu jakožto členové rodiny.

Korejské pohřby ve většině případů trvají tři dny. *Sangdžu* (喪主, 상주), hlavní truchlící rodiny,¹⁵⁹ má na starost obřad a jeho přípravu. Podle tradice *sangdžu* nosí oblečení vyrobené z konopí, ale v posledních letech se tato tradice vytrácí a místo toho má na sobě černý oblek a čepici z konopí. *Sangdžu* a příbuzní rodiny mají připevněnou černou stuhu buď na hrudi, nebo na rameni, v dnešní době je to ovšem výsada pouze hlavního truchlícího. Mužští návštěvníci jsou obvykle oděni v černých oblecích, bílé košili a černé kravatě. Ženy na sobě mají černý *hanbok* (韓服, 한복)¹⁶⁰ a ve vlasech bílou stuhu z konopí. Pokud u sebe návštěvníci nemají černou kravatu či *hanbok*, pohřební ústav jim ho zajistí. V případě *hanboku* platí, že jakmile pohřeb skončí, tak se po použití zničí.¹⁶¹

¹⁵⁹ Většinou se jedná o prvního syna zesnulého.

¹⁶⁰ Tradiční korejské ženské šaty.

¹⁶¹ **Smith, Sean. 2009.** Repatriate Me. *Repatriate Me! Returning home after 15 years abroad.* [Online] 8. December 2009. [Citace: 5. Srpen 2014.]

Hned po smrti jsou rozeslány oznámení o smrti, ke kterým je obvykle připojeno i bankovní číslo účtu, aby tam mohli návštěvníci poslat určitou částku.¹⁶²

Návštěvníci pohřbu se většinou dostaví do nemocničních pohřebních síní, kde jsou obvykle přijímáni v prvním pokoji, ve kterém se nachází fotka zesnulého, jež je obklopena květinami. Po pravé straně je umístěna dřevěná krabice pro hosty, kam mohou položit obálku s penězi. Truchlící rodina stojí u jedné stěny a čeká, až příchozí složí poklonu zemřelému. Nejdříve vezmou květinu, která leží v koši hned u vchodu, a položí ji na výklenek. Poté se pokloní až k zemi a pomodlí k fotce zemřelého. Zajímavé je, že se květiny „recyklují“. Jakmile začnou docházet v koši, ty, co jsou umístěné u fotky, se přenesou zpět do koše.¹⁶³

Host se následně přesune k truchlící rodině a vzájemně se pokloní. Obvykle se jedná o jednu poklonu, ale ve výjimečných případech může dojít i k více. Poté je host rodinnými členy představen ostatním návštěvníkům a přesune se do druhé místnosti s hostinou.

Tato místnost je obvykle vyzdobena nízkými stoly, kde všichni sedí na podlaze. Jídlo může být připravované pohřebním ústavem, ale o obsluhu se stará rodina. Někteří návštěvníci, většinou se jedná o staré muže, se baví hraním karetních her.¹⁶⁴

Pohřební ústav je otevřený 24 hodin denně a někteří členové rodiny přespávají v této budově, kde je speciální místnost i se sprchou.

Jídlo podávané na pohřbu se skládá z ovoce, polévky ze sójových bobů *jukkädžang* (육개장), nakrájeného hovězího či vepřového masa na kousky zvaného *sujuk* (수육), rýže a rýžových koláčků *ttök* (떡). Mezi alkoholickými nápoji obvykle nechybí pivo a korejský rýžový nápoj *sodžu* (소주).¹⁶⁵

Pokud se jedná o buddhistický pohřeb, jedním ze zvyků je zapálení kadidla, které slouží k odpuzení nečistých duší a k oživení těla a ducha.

Ze zkušenosti amerického Korejce Daniela Ima, který se zúčastnil buddhistického pohřbu v Koreji, můžeme vypořádat zachovávání tradic v podobě prokazování úcty synovi

¹⁶² **Brenneman, Kevin J.** SeoulSite. *SeoulSite: Eat, Drink, and Play in Korea*. [Online] [Citace: 31. Červenec 2014.] <http://www.seoulsite.com/survival-faq/a-korean-funeral>

¹⁶³ **Smith, Sean.** 2009. Repatriate Me. *Repatriate Me! Returning home after 15 years abroad*. [Online] 8. December 2009. [Citace: 5. Srpen 2014.]

¹⁶⁴ **Amanda.** 2010. Amanda Takes Off. *Amanda Takes Off...and takes on life*. [Online] 5. Leden 2010. [Citace: 1. Srpen 2014.]

¹⁶⁵ **Brenneman, Kevin J.** SeoulSite. *SeoulSite: Eat, Drink, and Play in Korea*. [Online] [Citace: 31. Červenec 2014.] <http://www.seoulsite.com/survival-faq/a-korean-funeral>

a matce zesnulého. Poté, co se celá rodina přemístila do místnosti s mrtvým tělem, následoval obřad očištění těla, které bylo oblečeno do rubáše. Během tohoto obřadu se mrtvému zastříhly nehty na ruku i na nohou. Následovalo vložení ústřížků nehtů a vlasů do malých váčků.

Po ovázání celého těla následovalo ukázání hlavy, na jejíž čelo lidé položili levou ruku a poté jednou obešli celé tělo. Křesťané se ovšem této činnosti nezúčastnili.¹⁶⁶

Sean Smith, který byl na pohřbu svého korejského tchána, si povšimnul následujících křesťanských prvků.¹⁶⁷

Pohřbu se účastnila spousta lidí z kostela a práce, kteří většinou přišli ve skupinkách. Vždy po příchodu skupinka věřících provedla posmrtný obřad za zemřelého. Většinou se jednalo o krátký rituál, který začal pronesením modlitby, a poté následovaly hymny a kázání, které většinou trvaly kolem 5 - 7 minut a vše bylo zakončeno závěrečnou modlitbou. Poté se skupinka přemístila do místnosti s hostinou.

Třetí den ráno se konal závěrečný rituál, kterého se účastnila pouze rodina. Poté byla rakev přemístěna do autobusové limuzíny a převezena do krematoria. Někteří lidé usedli do limuzíny, jiní jeli na místo svým vlastním vozidlem. Následovalo spálení těla a umístění urny na hřbitov.

Třetí den se odnáší rakev z domu, tento úkon předchází krátký obřad, kdy se vzdává pocta zesnulému. Při něm se zopakuje život zemřelého a lidé ho velebí a nabízejí mu kadidlo. Podle tradice nesl *sangdžu* s pomocí příbuzných rakev až k pohřebnímu místu, ale v dnešní době Korejci používají pohřební vůz. Rakev je přenesena na předem připravené pohřební místo, které se nachází poblíž ostatních zesnulých rodinných členů.

Rakev je spuštěna do země a *sangdžu* na její povrch třikrát pohodí hlínu. Poté je hrob zasypán a na povrchu se vytvoří hliněná hromádka, která je posléze pokryta trávou. Po pravé straně je umístěn malý kámen, na kterém je zaznamenáno jméno zesnulého, aby se po

¹⁶⁶ **Im, Daniel. 2009.** danielim.com. *danielim.com*. [Online] 8. Srpen 2009. [Citace: 1. Srpen 2014.]

<http://www.danielim.com/2009/08/08/a-korean-funeral/>

¹⁶⁷ **Smith, Sean. 2009.** Repatriate Me. *Repatriate Me! Returning home after 15 years abroad*. [Online] 8. December 2009. [Citace: 5. Srpen 2014.]

případné erozi mohyly mohl hrob identifikovat. Poté je před mohylu umístěn náhrobní kámen, před nímž se opět koná krátký obřad.¹⁶⁸

Američan Clay Burell, který si vzal za manželku Korejku, se účastnil pohřbu své tchyně. Jelikož jeho manželka byla prvorozená, stavělo ho to do pozice „nejstaršího syna“, tudíž měl na starosti vítání a přijímání hostů. Neznalost korejštiny ho ale stavěla do špatné pozice a hosté se od něj často obraceli zády či ho ignorovali, proto se této povinnosti zhostili jeho švagři.

Při účasti na pohřbu si ovšem všiml jistých nesrovnalostí – někteří lidé se klaněli pouze do půlky těla, někteří až k zemi. Ti, kteří se klaní až k zemi, zachovávají tradice, a ti, kteří se uklánějí do půli těla, jsou křesťané. Jestliže by se křesťané ukláněli až k zemi, znamenalo by to, že uctívají někoho jiného než Boha.

Třetí den následovalo svazování mrtvého těla od hlavy až k patě pomocí tkaniny, která se svazovala vrstva po vrstvě. Na místě pohřbu poté křesťanský kazatel pronesl několik veršů z Bible, následoval zpěv hymnů a poté korejšťtí hrobaři zasypali rakev hlínou a komicky klusali v kruhu a snažili se udusat hlínu. Poté byla pronesena poslední modlitba a obřad byl u konce.¹⁶⁹

Clay Burell se účastnil i *čchusŏku* (추석), korejské slavnosti díkuvzdání za sklizeň, kdy rodiny navštěvují hroby svých předků a společně spolu sdílí jídlo. Jeho tchán nejdříve četl pasáž z Bible, konkrétně Zjevení Janovo, což je poslední kniha Nového zákona. Následoval zpěv hymnů a poté byly proneseny závěrečné modlitby.¹⁷⁰

Katolický pohřeb v Čechách

Církevní obřad může mít jen pokřtěný jedinec. Katolická církev pohřeb považuje za svátostinu, zesnulému se při pohřbu prokazuje služba lásky a čest tělu, které se ve křtu stalo

¹⁶⁸ 2008. Ask a Korean. Ask a Korean! [Online] 4. Únor 2008. [Citace: 1. Srpen 2014.] <http://askakorean.blogspot.cz/2008/02/dear-korean-i-just-found-out-that-my.html>.

¹⁶⁹ Burell, Clay. 2008. Beyond School. *Beyond School*. [Online] 19. Zář 2008. [Citace: 1. Srpen 2014.] <http://beyond-school.org/2008/09/19/another-foreigner-story-the-westerner-at-the-korean-funeral/>

¹⁷⁰ Burell, Clay. Beyond School. *Beyond School*. <http://beyond-school.org/2008/09/19/another-foreigner-story-the-westerner-at-the-korean-funeral/>.

chrámem Ducha svatého. Přitom se poznamenává smrt a vzkříšení Ježíše Krista a očekává se s nadějí a vírou Kristův druhý příchod a vzkříšení z mrtvých.¹⁷¹

Obřad je vedený knězem a jeho součástí je modlitba, čtení Božího slova a křesťanské zamyšlení se nad smyslem života. Poté může být obřad zakončen uložením do země nebo odvozem do krematoria. Rozloučení se může konat v kostele při mši svaté, která proběhne buď před cestou na hřbitov, nebo až po pohřbu, což je tzv. zádušní mše.¹⁷²

Ke kremaci měla církev záporný postoj, což dokazuje následující argumentace proti pohřbu žehem:¹⁷³

1. „Tělo člověka bylo vzato ze země a do země se musí vrátit.
2. Písmo Starého zákona a Nového zákona zná jen pohřeb do země, spalování mrtvých zmiňuje jen jednou, a to jako trest za velké zločiny, např. krvesmilství.
3. Ježíš Kristus sám byl pohřben do země.
4. Spálením by tělo křesťana bylo zničeno násilně.
5. Spálením zmizí každá stopa násilné smrti a je tak znemožněno dodatečné ohledání.“

Pravoslavná církev kremace nikdy neschválila, stejně jako jiná monoteistická náboženství, jako je islám a judaismus, kde je kremace přísně zakázána, zatímco protestanská společenství zastávají spíše liberální postoj.¹⁷⁴

V Česku jsou kremace populárnější než pohřeb do země a téměř 75 % pohřbů probíhá pomocí žehu. Od roku 1899 šířila propagaci kremací Společnost pro spalování mrtvol, i když v době Rakouska-Uherska platil absolutní zákaz žehem až do roku 1918. Ve středověku fungovalo upálení jako trest smrti, jelikož ale se vznikem velkoměst vyvstal problém s místem pro hřbitovy, tak začalo v 19. století průmyslové zpopelňování zemřelých. Mezi lety 1915 - 1917 bylo postavené první krematorium v Liberci a v roce 1919 parlament schválil pohřeb ohněm.¹⁷⁵

¹⁷¹ **2012.** Římskokatolická farnost – arciděkanství Kutná Hora. *Římskokatolická farnost – arciděkanství Kutná Hora*. [Online] 13. Květen 2012. [Citace: 5. Srpen 2014.] <http://www.khfarnost.cz/wordpress/?p=1539>

¹⁷² **Hruška, Petr.** 2014. Římskokatolická farnost Cheb. *Žít život sloužící Životu: Římskokatolická farnost Cheb*. [Online] 10. Duben 2014. [Citace: 2. Srpen 2014.]

http://www.farnostcheb.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=183.

¹⁷³ Burýšek, Josef, 1937 cit. podle Jiří Černý, 2001. *Katolíci a kremace*

<http://www.duseahvezdy.cz/2011/10/25/katolici-a-kremace/>

¹⁷⁴ **Černý, Jiří.** 2011. Duše a hvězdy. *Duše a hvězdy*. [Online] 25. Říjen 2011. [Citace: 2. Srpen 2014.]

<http://www.duseahvezdy.cz/2011/10/25/katolici-a-kremace/>.

¹⁷⁵ **Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H.** 2005. *Encyclopedia of Cremation*, str. 157

Zatímco v Koreji byl záporný přístup ke kremacím způsobený především silně konfuciánsky orientovanou společností, která preferovala pouze jeden druh pohřbu, a to pohřeb do země, jelikož posmrtnými obřady synové prokazovali svou synovskou oddanost svým předkům, kteří nad svými potomky bděli, v Česku se kremaci dlouho vyhýbali především proto, že katolická církev v ní viděla symbolické popření duše zemřelé osoby, což můžeme nalézt v katolickém katechismu, paragraf 2301.¹⁷⁶

„Církev dovoluje kremaci, jestliže taková volba nezpochybňuje víru ve vzkříšení z mrtvých.“

Společný prvek v nárůstu kremací ovšem můžeme vidět ve vzrůstu počtu obyvatel ve městech a se snižujícím se množstvím území, které by bylo vhodné pro hřbitovy.

V Česku mají mnozí lidé problémy se vyrovnat se smrtí, tento vztah se reflektuje i tím, že třetina kremací probíhá bez obřadu, a v Praze polovina, zatímco každá pátá urna zůstane v regále krematoria.¹⁷⁷ Antropoložka Olga Nešporová vidí redukci a minimalizaci pohřebních obřadů v Čechách jako souhrn okolností a faktorů, které se udály v české společnosti během posledních dvaceti let. Jedním z nich je vysoká míra sekularizace, ztráta tradičních hodnot, vnímání tradičních záležitostí jako rodinných, vysoký věk umírajících a nízká přesvědčenost o prospěšnosti pohřebních obřadů.¹⁷⁸

Během devatenáctého a dvacátého století doprovázelo umírání a pohřbívání množství zvyků spjatých s náboženskou vírou, a veškeré momenty byly doprovázené křesťanskými obřady a modlitbami. Mrtvé tělo většinou zůstalo doma až do pohřbu, který se konal dva či více dní po smrti. V den, kdy se konal pohřeb, se pozůstalí shromáždili v domě, občerstvili se a naposledy se podívali na zesnulého. Kněz poté poropil rakev svčnou vodou a následoval průvod do kostela, kde se konala zádušní mše. O modlitby se staral zpěvák, zatímco ostatní duchovní úkony měl na starosti kněz. Během průvodu u božích muk nebo na hřbitově přítomní odpouštěli zesnulému jeho špatné skutky a pohřeb byl uzavřen pohřební hostinou. Vztah k Bohu a vyprošení Boží milosti pro zesnulého byl ústřední prvek pohřbu.¹⁷⁹

V Jižní Koreji obřad trvá celkem tři dny, přičemž se v současnosti hojně využívají služby nemocničních pohřebních síní, které jsou speciálně vybavené. Navzdory svému

¹⁷⁶ Zdroj: http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=2301

¹⁷⁷ **Pelikán, Vojtěch. 2010.** 7.G. *Sedmá generace - společensko-ekologický časopis*. [Online] 30. Říjen 2010. [Citace: 2014. Srpen 5.] <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/zemrit-tak-aby-neumirala-zeme>

¹⁷⁸ **Nešporová, Olga. 2013.** Pohřby bez obřadu jsou naším unikátem. [dotazovaný] Jiří Hanuš.: Lidové noviny, 2. Listopad 2013. [Citace: 5. Srpen 2014.]

<http://www.hospiclitomerice.cz/clanky/Pohrby-bez-obradu-jsou-nasim-unikatem.html>

¹⁷⁹ **Nešporová, Olga.** Pohřby bez obřadu jsou naším unikátem

náboženskému přesvědčení návštěvníci pohřbu předají truchlící rodině finanční obnos, následně se přesunou k zesnulému, kterému se pokloní, a pak se přemístí k truchlící rodině, které předají slova kondolence. Třetí den následuje očistný rituál těla a poté se tělo v rakvi přemístí buď na hřbitov, kde je pohřbeno do země, nebo do krematoria, kde je spáleno a následně je popel v urně uložen v kolumbáriu nebo rozprášen v horách, v moři, atd.

V Česku probíhá pohřeb obvykle v pohřebních síních a většinou je to otázka několika hodin. Poslední rozloučení je ve většině případů doprovázené hudbou, často se jedná o doprovod v podobě varhan, za jejichž hraní se vchází do síně. Poté následuje smuteční řeč, po níž opět přijde na řadu píseň a rakev opouští obřadní síň. Návštěvníci následně projevují soustrast a předávají kondolenci pozůstalým. Tělo je poté buď pohřbeno do země, nebo spáleno a urna je umístěná v kolumbáriu. Zádušní mše je součástí pohřebních obřadů a také se provádí při příležitosti vzpomínky za zemřelého. Jedná se o modlitbu za spásu zemřelého.

Jedna z výrazných změn, kterou můžeme pozorovat v korejských pohřebních obřadech, je v oblečení, kdy podle západního vzoru mnoho korejských mužů nosí tmavý oblek namísto smutečního obleku z konopí.

3.2.9 Novodobé trendy

Kybernetické posmrtné obřady

S rozvojem technologií se obecně změnil model našeho chování a konkrétně pohřební zvyky. Především je pozoruhodné, jak moc ovlivnil internet běžný život během posledních deseti let. Vývoj internetových technologií přinesl výrazné změny v pamětních činnostech a v posledních letech se v Koreji stalo populární vykonávat zádušní mše on-line. Jejich popularita souvisí s tím, že je Jižní Korea jednou ze zemí s vysokým počtem uživatelů internetu.

V posledních letech vzrostl počet organizací, které na svých internetových stránkách nabízely různé služby týkající se zesnulých. Členové těchto stránek mohou nahrát fotky, zvuky a videonahrávky zemřelého na webovou stránku. Mohou navštívit jejich kybernetické místo kdykoliv se jim zachce, ať už se nachází kdekoliv. Jednou z nejpopulárnějších

vzpomínkových aktivit je psaní dopisů zesnulému. Všechny tyto stránky mají speciální oddíl, kam se píše dopisy, a v některých případech jsou veřejné.¹⁸⁰

Na přelomu dvacátého prvního století začal internet sloužit jako médium mezi živými a mrtvými, kdy vytváří kybernetický „prostor“, který nemá v lidské historii obdoby. Kybernetická zádušní mše je určitým hybridem moderních technologií a tradičních praktik vzpomínkových obřadů, jedná se ovšem o dobrý případ souhry.¹⁸¹

Popel přetvořený na krystalky

Změny v tradiční Jižní Koreji v myšlení týkajícího se uchovávání předků a velký nárůst kremací vedly k rozmachu podniků, které se zaměřují na ty, jež považují vzdávání pocty urně s popelem jako nevhodný způsob truchlení. Ačkoliv se nejedná o žádný módní trend, někteří lidé se rozhodli přetvořit ostatky svých příbuzných v modrozelené, občas růžové či černé krystalky.¹⁸²

Tyto krystalky ovšem neslouží k nošení na krku, ale truchlící je obvykle uloží do skleněné dózy, aby měli zesulé stále nablízku. Tento způsob začal získávat oblibu především ze dvou důvodů, a to kvůli nedostatku místa k pohřbívání a zákonu z roku 2000, který požaduje, aby hroby vytvořené po roce 2000 byly po 60 letech zničeny. Před deseti lety bylo zhruba šest z deseti Korejců pohřbeno, a podle konfuciánských tradic mají lidé pravidelně navštěvovat hroby svých předků. Nyní je ovšem počet kremací tak vysoký, že pouze tři z deseti zesnulých bylo pohřbeno v roce 2010.¹⁸³

Ředitel společnosti Bonhjang (본향) Pă Čă-jul (배재울) uvedl, že během posledních deseti let obsloužil přes 1 000 zákazníků. K tomuto podniku se ovšem dostal náhodou. Nejdříve měl v plánu založit krematorium, poté se ale setkal s lidmi, kteří chtěli rozšířit obchod s „krystaly“ a s pomocí svých znalostí a kapitálu se pustil do tohoto byznysu.¹⁸⁴

¹⁸⁰ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 186-187

¹⁸¹ **Park, Chang-won.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. str. 187

¹⁸² **Sifferlin, Alexandra.** 2012. TIME. *time.com*. [Online] 25. Leden 2012. [Citace: 20. Červen 2014.] <http://newsfeed.time.com/2012/01/25/death-beads-south-koreas-new-way-to-honor-the-deceased/>

¹⁸³ **Kim, Hyun Jin.** 2011. Associated Press. *yahoo.com*. [Online] 14. Listopad 2011. [Citace: 15. Červen 2014.] <http://news.yahoo.com/ashes-beads-south-koreans-try-way-mourn-075118963.html>

¹⁸⁴ **Choi, Jung-yoon.** 2012. Los Angeles Times. *Los Angeles Times*. [Online] 21. Leden 2012. [Citace: 15. Červen 2014.] <http://articles.latimes.com/2012/jan/21/world/la-fg-south-korea-death-beads-20120122>.

Přeměna popela na krystaly zabere zhruba dvě hodiny, popel je ve speciálním přístroji rozemletý na jemný prášek, který se znovu ohřeje a vytvaruje se do konečné podoby. Barva a hustota krystalů se liší od člověka k člověku, a konečné zbarvení je zhruba v rozsahu korálové barvy až po šedivou a černou.¹⁸⁵

¹⁸⁵ **Choi, Jung-yoon.** Los Angeles Times. <http://articles.latimes.com/2012/jan/21/world/la-fg-south-korea-death-beads-20120122>.

Závěr

Cílem této práce bylo zobrazit funerální scénu z pohledu jednotlivých náboženských a filosofických směrů, které měly výrazný vliv na formování korejské společnosti, se speciálním zaměřením na 20. a 21. století.

První kapitola se věnovala rituálům obecně, jaký je jejich charakter v religionistice a co pro společnost znamenají ze sociologického hlediska. Přejímové rituály, speciální kategorie rituálů podle francouzského antropologa van Gennepa, doprovází jedince či společnost určitou fází života a jedná se o vědomou změnu společenské role jedince. Jedním z druhů přejímových rituálů jsou pohřební rituály, kdy se pozůstalí loučí se zemřelým. V Koreji měly pohřební rituály po mnoho staletí složité postupy, které se v průběhu let měnily podle náboženského vyznání, společenského postavení, finanční situace, modernizace a urbanizace.

Druhá kapitola je zaměřená na tradiční rituály, konkrétně na šamanistické, buddhistické a konfuciánské. V Koreji hrál významnou roli šamanismus, lidé prováděli obřady doprovázené zpěvy a tanci, aby zahnali zlé duchy a naopak si naklonili božstvo. Tyto obřady měla na starosti šamanka, *mudang*, která sloužila jako medium komunikující se světem živých a mrtvých. S příchodem buddhismu a později konfucianismu byla tato víra zahrnuta do pozadí.

Konflikt mezi buddhismem a konfucianismem nastal v pojetí smrti a následném zacházení s tělem zesnulého. Buddhisté se snaží vyprostit z koloběhu smrti a zrození, důležitým prvkem je, aby duše zemřelého byla v době skonu klidná a čistá, jelikož se od toho okamžiku odvíjí, v jaké sféře života se jedinec znovu narodí. Obřad má na starosti mnich a tělo se po smrti spaluje v naději, že zesnulý dosáhne ráje. Naopak konfucianismus má ke kremaci záporný postoj, jelikož se jedná o nedůstojné zacházení s tělem předka a tím pádem se staví proti konfuciánskému učení o synovské oddanosti. Pohřební scéna byla v období království Čosön silně ovlivněna knihou čínského učence *Zhū Xīa*, ve které byl zaznamenán přesný postup toho, jak pohřeb vykonat, co si vzít na sebe, jak najít správné místo pro zesnulého, jak provést obřad a jak se chovat v jednotlivých dnech smutečního období. V tomto období byly *mudang* na spodní příčce sociálního žebříčku, od buddhistických rituálů se opouštělo a konfucianismus byl jediným správným učením.

Třetí kapitola je z velké části věnovaná křesťanství, jeho pronikání na Korejský poloostrov a střetu s konfucianismem. Křesťanství do země přineslo zákaz vykonávání rituálů předků i egalitářství, což byl jedním z mnoha důvodů oslabení konfuciánsky orientované země.

Japonská anexe Koreje způsobila změny ve všech oblastech života obyvatel Korejců, silně ovlivnila i náboženskou scénu. Japonské prosazování šintoismu a kremací ovšem mělo za následek záporné reakce z korejské strany a kolaborace s Japonci navíc způsobila rozkol v protestantské církvi. Rozpor nastal i v pojetí rodiny, konfucianismus kladl důraz na svou biologickou rodinu, zatímco křesťanství přineslo koncept „duchovní rodiny“.

Popularitu křesťanství v Koreji ovlivnilo mnoho historických, ekonomických, sociálních, náboženských a dalších faktorů. Zákaz vykonávání rituálů předků byl jednou z hlavních překážek šíření křesťanských misí na Korejském poloostrově, na druhou stranu to byl jeden z důvodů, proč konvertovat. Pro mnohé rodiny z nižších tříd bylo pořádání obřadů předků několikrát do roka finančně náročné a představa zákazu tohoto rituálu byla lákavá. Navíc křesťanská alternativa rituálu předků, *čchudo jebä*, byl jedním z dalších důvodů zvyšující popularitu křesťanství. Zvláštní formu souhry konfucianismu a křesťanství můžeme nalézt v přepisu Bible, kde je vyjádřena konfuciánská „láska k učení“ a křesťanská láska k náboženství. Zároveň se jedná o určitou formu dědictví, které staří lidé vytvářejí za svého života a zanechávají ho svým potomkům v naději, že se stanou předky, na které budou další generace vzpomínat.

Dalším výrazným rysem moderní země byla změna pohřebiště, jež zapříčinilo několik faktorů, kterými bylo vymizení zahrad patřících k rodinnému domu z důvodu urbanizace, využívání nemocničních mární a neustále se zvyšující počet hrobů zabírající zemi, což mělo za následek nárůst nemocničních pohřebních síní a krematorií.

Samotný pohřební rituál má nezávisle na náboženském vyznání určitou formu, obvykle se jedná o třídní obřad, kdy se truchlící rodina setkává s návštěvníky a dochází k poslednímu rozloučení se zesnulým. Poté je tělo spáleno nebo pohřbeno do země. Jednotlivé náboženské prvky ovšem můžeme naleznout v průběhu obřadu.

Změnu a vývoj rituálů můžeme sledovat v současných letech, zejména s rozvojem techniky a hektickým způsobem života vznikají nové způsoby vykonávání posmrtných rituálů, a to pomocí internetu, kdy mají pozůstalí možnost komunikovat se svými předky pomocí „kybernetického prostoru“. Jestli se tento způsob rozšíří i do zemí mimo Jižní Koreu, je otázka času.

Bibliografie

Academy of Korean Studies. Encyclopedia of Korean Culture. *한국민족문화대백과사전*.

[Online] [Citace: 2. Srpen 2014.]

http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Index?contents_id=E0045123.

Amanda. 2010. Amanda Takes Off. *Amanda Takes Off...and takes on life*. [Online] 5. Leden

2010. [Citace: 1. Srpen 2014.]

<http://www.amandatakesoff.com/blog/blog/2010/01/05/attending-a-korean-buddhist-funeral-as-family/>.

Andělová, Petra a Heroldová, Helena. 2005. Konfucianismus. [autor knihy] Blanka Knotková-Čapková. *Základy asijských náboženství II. díl*. Praha : Karolinum, 2005.

2008. Ask a Korean. *Ask a Korean!* [Online] 4. Únor 2008. [Citace: 1. Srpen 2014.]

<http://askakorean.blogspot.cz/2008/02/dear-korean-i-just-found-out-that-my.html>.

biblenetcz. *biblenetcz*. [Online] Česká biblická společnost. [Citace: 1. Srpen 2014.]

<http://www.biblenet.cz/app/b/Exod/chapter/1>.

Bílý, Jan. Systemické a rodinné konstelace. *konstelace*. [Online] [Citace: 20. Červen 2014.]

<http://www.konstelace.info/prechodove-ritualy.html>.

Brenneman, Kevin J. SeoulSite. *SeoulSite: Eat, Drink, and Play in Korea*. [Online] [Citace:

31. Červenec 2014.] <http://www.seoulsite.com/survival-faq/a-korean-funeral/>.

Brudnoy, David. 1970. Japan's Experiment in Korea. *Monumenta Nipponica*. Vol. 25, 1970,

Sv. 1/2.

Burell, Clay. 2008. Beyond School. *Beyond School*. [Online] 19. Září 2008. [Citace: 1. Srpen

2014.] <http://beyond-school.org/2008/09/19/another-foreigner-story-the-westerner-at-the-korean-funeral/>.

Černý, Jiří. 2011. Duše a hvězdy. *Duše a hvězdy*. [Online] 25. Říjen 2011. [Citace: 2. Srpen

2014.] <http://www.duseahvezdy.cz/2011/10/25/katolici-a-kremace/>.

Davies, Douglas J. a Mates, Lewis H. 2005. *Encyclopedia of Cremation*. místo neznámé :

Ashgate, 2005. str. 516. 978-0-7546-3773-8.

- Deuchler, Martina. 1992.** *The Confucian Transformation of Korea: A Study of Society and Ideology*. místo neznámé : Harvard University Asia Center, 1992. 0-674-16089-4.
- , **1995.** *The Confucian Transformation of Korea: A Study of Society and Ideology*. místo neznámé : Harvard University Press, 1995. stránky 188-196. 978-0674160897.
- Eckert, Carter J. a kol. 2009.** *Dějiny Koreje*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 424.
- Election even moves the dead.* **2007.** 16. Listopad 2007, Korea Herald.
- Funerary transformations in contemporary South Korea.* **Park, Chang-won. 2010.** 1, místo neznámé : Taylor & Francis Group, 2010, Sv. 15. 1469-9885.
- 2006.** Gallup Korea. *Gallup Korea*. [Online] 13. Březen 2006. [Citace: 20. 7 2014.] <http://www.gallup.co.kr/gallupdb/reportContent.asp?seqNo=135&pagePos=4&selectYear=&search=&searchKeyword=>.
- Genep, Arnold van. 1997.** *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. [překl.] Helena Beuvinová. místo neznámé : Nakladatelství Lidové noviny, 1997. str. 201. 80-7106-178-6.
- Grayson, James H. 1999.** The Free Library. *The Free Library*. [Online] 1. Říjen 1999. [Citace: 28. Červenec 2014.] <http://www.thefreelibrary.com/The+Legacy+of+John+Ross.-a057815598>.
- Grayson, James Huntley. 2007.** The Grieving Rite: A Protestant Response. *Religions of Korea in practise*. Princeton : Princeton University Press, 2007.
- Gu, Mi-rä. 2012.** *Hanguk Pulgjoŭi Ilsäng Ŭirje*. Söul : Mindžoksa, 2012. str. 552. 978-89-70095592 93220.
- Hruška, Petr. 2014.** Římskokatolická farnost Cheb. *Žít život sloužící Životu: Římskokatolická farnost Cheb*. [Online] 10. Duben 2014. [Citace: 2. Srpen 2014.] http://www.farnostcheb.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=183.
- Change in Funeral Customs in Contemporary Korea.* **Lee, Hyun Song. 1996.** místo neznámé : Korea Journal, 1996, stránky 49-60.

Choi, Joon-sik. 1996. Korean' View of Life and Death: The Traditional Interpretation and a New Understanding. *Korea Journal*. 1996, Sv. 36, 2, stránky 5-25.

Choi, Jung-yoon. 2012. Los Angeles Times. *Los Angeles Times*. [Online] 21. Leden 2012. [Citace: 15. Červen 2014.] <http://articles.latimes.com/2012/jan/21/world/la-fg-south-korea-death-beads-20120122>.

Christianity and state Shinto in colonial Korea: a clash of nationalism and religious beliefs.
Grayson, James H. 1993. 2, 1993, DISKUS, Sv. 1, stránky 13-30.

Im, Daniel. 2009. danielim.com. *danielim.com*. [Online] 8. Srpen 2009. [Citace: 1. Srpen 2014.] <http://www.danielim.com/2009/08/08/a-korean-funeral/>.

Imagine your Korea. *Korea Tourism Organization*. [Online] Korea Tourism Organization. [Citace: 2014. Červen 28.]
http://english.visitkorea.or.kr/enu/CU/content/cms_view_317585.jsp.

Joo, Kang-hyun. 2002. Customs for the Dead: Ancestral Memorial Rites: Festival of the Living in Memory of the Dead. *Koreana*. [Online] 2002. [Citace: 28. Srpen 2012.]
http://koreana.kf.or.kr/view.asp?article_id=4617&sword=&flag=long.

Kendall, Lauren. 1984. Korean Shamanism: Women's Rites and a Chinese Comparison. *Religion and Family in East Asia*. místo neznámé : Senri Ethnological Studies, 1984.

Kerrigan, Michael. 2008. *Historie smrti: Pohřební zvyky a smuteční obřady od starověku do současnosti*. [překl.] Vladana Pillerová. Praha : Nakladatelství Deus, 2008. str. 187. 978-80-87087-55-8.

Kim, Hongkyung. 2007. A Party for the Spirits: Ritual Practice in Confucianism. [autor knihy] Robert E. Buswell Jr. *Religions of Korea in Practise*. Princeton : Princeton University Press, 2007, stránky 163-176.

Kim, Hyun Jin. 2011. Associated Press. *yahoo.com*. [Online] 14. Listopad 2011. [Citace: 15. Červen 2014.] <http://news.yahoo.com/ashes-beads-south-koreans-try-way-mourn-075118963.html>.

Kister, Daniel A. 2006. *Korean Shamanist Ritual: Symbols and Dramas of Transformation*. místo neznámé : Jain Pub Co, 2006. str. 189. 0895818620.

Kister, Daniel. 2004. Korean Shamanism. [autor knihy] Mariko Namba Walter a Eva Jane Neumann Fridman. *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices, and Culture (2 Volume Set)*. místo neznámé : ABC-CLIO, 2004, stránky 681-688.

Korean Shamanism (review article). **Walraven, B. C. A. 1983.** 2, Leiden : BRILL, 1983, Sv. 30, stránky 240-264.

Landis, E. B. 1896. Mourning and Burial Rites of Korea. *The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*. 1896, Sv. 25, stránky 340-361.

Lee, Jung Young. 1981. *Korean Shamanistic Rituals*. Hague : Mouton Publishers, 1981. 90-279-3378-2.

Lee, Kwang-kyu. 1984. The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea. *Asian Folklore Studies*. místo neznámé : Nanzan University, 1984, stránky 199-214.

Lee, Seung-nyeong a Ha, Sun-young. 2012. Korea JoongAng Daily. *Korea JoongAng Daily*. [Online] 3. Únor 2012. [Citace: 20. Červenec 2014.]
<http://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2947849>.

Löwensteinová, Miriam. 2005. (Neo)konfucianismus v Koreji. [autor knihy] Blanka Knotková-Čapková. *Základy asijských náboženství II. díl*. Praha : Karolinum, 2005, stránky 89-99.

Malátková, Jolana. 2007. *Ottova encyklopedia a-ž*. Praha : Ottovo nakladatelství s.r.o., 2007. str. 1144. 80-7360-014-5.

Mason, David A. <http://san-shin.net>. *san-shin*. [Online] [Citace: 1. Červenec 2014.]
<http://san-shin.net/Pungsu-jiri.html>.

Miettinen, Jukka O. 2010. *Asian Traditional Theatre and Dance*. [Online] 2010. [Citace: 5. Červen 2014.] <http://www.xip.fi/atd/korea/korean-shamanism-the-origins-of-indigenous-culture.html>. 978-952-9765-56-0.

Naver. *Naver: 두산백과*. [Online] [Citace: 2. Srpen 2014.]
<http://terms.naver.com/entry.nhn?docId=1224337&cid=40942&categoryId=32167>.

Nešporová, Olga. 2013. Pohřby bez obřadu jsou naším unikátem. [dotazovaný] Jiří Hanuš. místo neznámé : Lidové noviny, 2. Listopad 2013.

Park, Chang-won. 2009. Confucian Beliefs and Traditions. [autor knihy] Clifton D. Bryant a Dennis L. Peck. *Encyclopedia of Death and the Human Experience*. místo neznámé : SAGE Publications, 2009, stránky 221-223.

— . **2010.** *Cultural Blending in Korean Death Rites: New Interpretive Approaches*. místo neznámé : Continuum Intl Pub Group, 2010. str. 256. 978-1-4411-1749-6.

Park, Mikyung. 2003. Korean Shaman Rituals Revisited: The Case of Chindo Ssikkim-kut (Cleansing Rituals). *Ethnomusicology*. 47, Srpen 2003, Sv. 3, stránky 355-375.

Pelikán, Vojtěch. 2010. 7.G. *Sedmá generace - společensko-ekologický časopis*. [Online] 30. Říjen 2010. [Citace: 2014. Srpen 5.] <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/zemrit-tak-aby-neumirala-zeme>.

2012. Římskokatolická farnost – arciděkanství Kutná Hora. *Římskokatolická farnost – arciděkanství Kutná Hora*. [Online] 13. Květen 2012. [Citace: 5. Srpen 2014.] <http://www.khfarnost.cz/wordpress/?p=1539>.

Sifferlin, Alexandra. 2012. TIME. *time.com*. [Online] 25. Leden 2012. [Citace: 20. Červen 2014.] <http://newsfeed.time.com/2012/01/25/death-beads-south-koreas-new-way-to-honor-the-deceased/>.

2010. SK. *SK*. [Online] 3. Březen 2010. [Citace: 26. Červenec 2014.] <http://www.sk.com/Channel/News/view/993>.

Smith, Sean. 2009. Repatriate Me. *Repatriate Me! Returning home after 15 years abroad*. [Online] 8. December 2009. [Citace: 5. Srpen 2014.] http://repatriate.me/blog/korean_funeral_-_3_day_affair.

Smrt a umírání: buddhismus. **Zemánek, Marek. 2010.** [editor] Magdalena Pehalová. 2010.

Šen, Caj-chung. 2002. *Feng-šuej: Cesta k harmonii životního prostoru*. [překl.] Václav Klumpar. 1. Praha : Ikar, 2002. str. 192. 80-249-0095-5.

Štěpánek, Miroslav, [editor]. 1982. *Ilustrovaný encyklopedický slovník (j - pri)*. místo neznámé : Academia, 1982. str. 960.

— . **1982.** *Ilustrovaný encyklopedický slovník (pro - ž)*. místo neznámé : Academia, 1982. str. 976. Sv. 1.

The Perfect Passage: Contemporary Buddhist Rites of Death. **Zemánek, Marek. 2013.**

Vídeň : autor neznámý, 2013.

Trading Economics. *Trading Economics*. [Online] [Citace: 25. Červenec 2014.]

<http://www.tradingeconomics.com/south-korea/population-density-people-per-sq-km-wb-data.html>.

Trampas, Soterios, the Bishop of Zelon. 2000. In Christianity and Shamanism: Proceedings of the First Seoul International Consultation. [Online] 25-30. Červen 2000. [Citace: 1. Srpen 2014.] <http://www.oxfordu.net/seoul/chapter1/#textnote27>.

Zemánek, Marek. 2010. Smrt a umírání z pohledu buddhismu. [autor knihy] Ondřej Krása. *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*. místo neznámé : Cesta domů, 2010, stránky 95-114.

관혼상례. [Online] [Citace: 2. Srpen 2014.] <http://asdf.co.kr/data/wanhon/sangrye.htm>.

통계청. [Online] [Citace: 6. Červenec 2014.] <http://kostat.go.kr/portal/korea/index.action>.

행정잔치부. [Online] [Citace: 5. červenec 2014.] www.mospa.go.kr.

Seznam grafů a tabulek:

Grafy:

Graf 1 : Průzkum společnosti Gallup v letech 1994 - 2005.....	38
Graf 2 : Náboženské zastoupení v Jižní Koreji z roku 2005	50
Graf 3 : Nárůst kremací a počet krematorií v letech 1998 - 2011	59
Graf 4 : Pohřbívání a kremace v letech 1994 – 2005 podle výzkumu společnosti Gallup.....	61

Tabulky:

Tabulka 1 : Preferované místo vykonávání pohřbu v průběhu let 1985 - 1995.....	54
Tabulka 2 Podíl kremací během let 1955 - 2005	57

Obrázková příloha

Obr. 1 a 2: Korejské dolmeny *koindol* (고인돌) na ostrově Kanghwado (강화도) a v kraji Kočchang (고창군)

Zdroje: <http://hagi87.egloos.com/1752372>

<http://rambo.tistory.com>

Obr. 3: Jeden z mnoha šamanistických rituálů konajících se poté, co je rakev zasypaná hlínou

Zdroj: <http://www.jejuweekly.com/news/articleView.html?idxno=1374>

Obr. 3 a 4: Pohřební průvod nesoucí korejské máry zvané *sangjŏ* (상여) ozdobené květy

Zdroje: http://blog.jangheung.go.kr/main_show_board.htm?blog_id=&menu_no=photo&post_no=1597

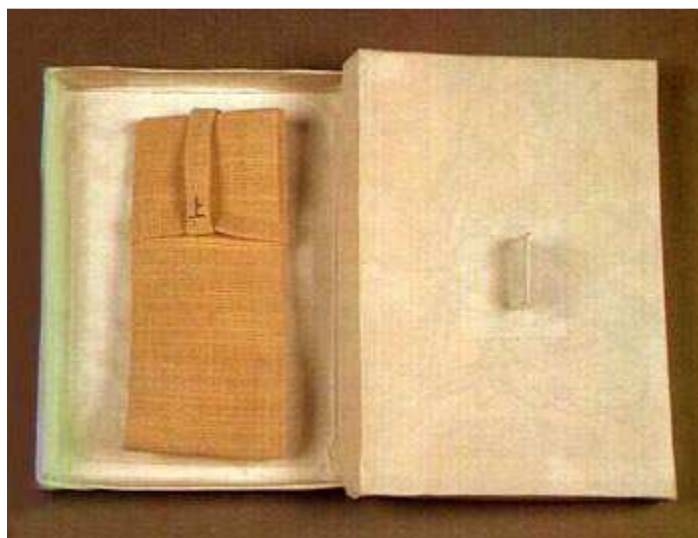
<http://www.davidkennardphotography.com/photos/657-Traditional-Korean-Funeral-Bier.xhtml>

Obr. 5: Šamanka provádějící *ssikkim kut* (씻김굿)

Zdroj: http://blog.jangheung.go.kr/main_show_board.htm?blog_id=&menu_no=photo&post_no=1597

Obr. 6: Schránka na duše (魂帛, 혼백)

Zdroj: <http://asdf.co.kr/data/wanhon/sangrye.htm>

Obr. 7 a 8: Pohřební banner *mjōngdžōng* (銘旌, 명정)

Zdroj: <http://asdf.co.kr/data/wanhon/sangrye.htm>

Obr. 9: Spouštění rakve do země *hagwan* (下棺, 하관)

Zdroj: <http://asdf.co.kr/data/wanhon/sangrye.htm>

Obr. 10: Hřbitov v podobě mohyl na ostrově Čedžu (제주도)

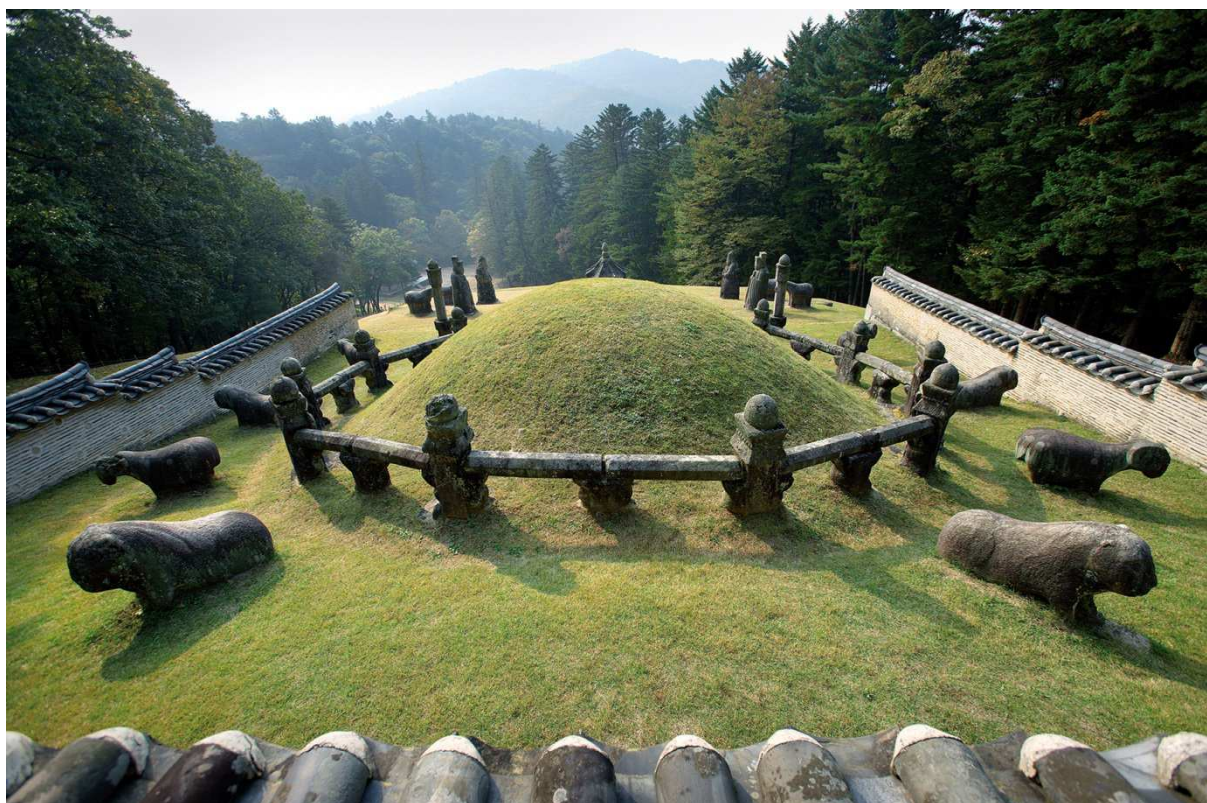
Zdroj: http://hyulimbook.co.kr/tourdb_09/44649

Obr. 11: Obřadní jídlo

Zdroj: <http://terms.naver.com/entry.nhn?docId=1224337&cid=40942&categoryId=32167>

Obr. 12: Královské hrobky pocházející z království Čosŏn

Zdroj: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=45865&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

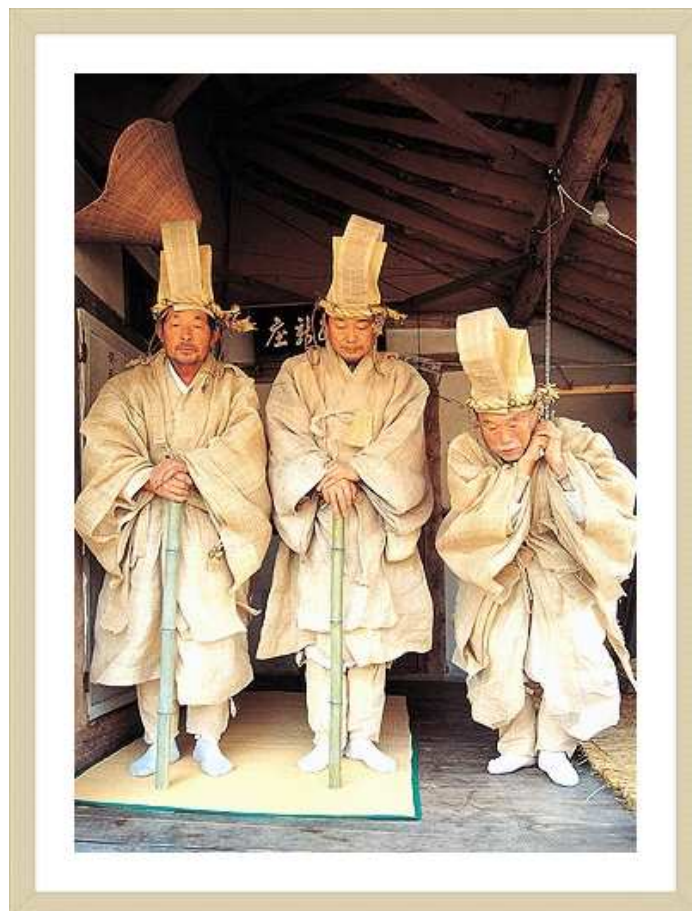
Obr. 13 a 14: Rodinné hrobky

Zdroj: <http://cfile220.uf.daum.net/image/24187D4453905ABD1953D6>

<http://www.e-napgol.com/napgolmyo1-one12jisang.htm>

Obr. 15: Tradiční smuteční oblek

Zdroj: <http://blog.daum.net/kmsangjo/6>

Obr. 16: Rodinní příslušníci oblečení ve smutečním oděvu provádějící jednu z ceremonií

Zdroj: <http://blog.daum.net/kmsangjo/6>

Obr. 17: Se zkracováním smutečního období přišly i další změny, mezi nimi byla i obměna smutečního oděvu

Zdroj: <http://blog.daum.net/kmsangjo/6>

Obr. 18, 19 a 20: Pamáтеční síň

Zdroj: <http://www.hyojas.com/>

Obr. 21 a 22: Nově postavené krematorium Seoul Memorial Park

Zdroj: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.451878774852407.103990.175940085779612&type=3>

Obr. 23 a 24: Korejská pohřební síň v nemocnici a korejský hřbitov

Zdroj: http://repatriate.me/blog/korean_funeral_-_3_day_affair